

no. CA. 915
01-0.50/11.1/10 1895
17046

A. I. ODĂBESCU

și

V. GR. BORGovan

GRAMATICA

325645

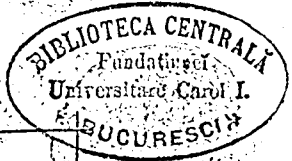
PENTRU CLASA III PRIMARĂ

APROBATĂ DUPE PROGRAMA OFICIALĂ DIN 1895

și APROBATĂ DE MINISTERUL INSTRUCCIUNII PUBLICE

16922

SINTAXĂ. — LEXICOLOGIE. — ORTOGRAFIE. —
DEPRINDERI LA COMPUNERE, LA DICTARE,
LA DECOPIARE ȘI LA MEMORIZARE.

BUCUREȘCI

EDITURA LIBRARII LEON ALCALAY

37, CALEA VICTORIEI, 37

1895.

459.0-5 (015.2)

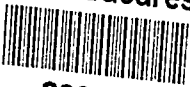
ROMANIA
17046

PL 70/02

1956

1961

D

B.C.U. Bucuresti

C22691

GRAMATICĂ.

TRIMESTRUL I.

1. COMPUNERE ȘI DEPRINDERE LA COPIAT.

Exemple. GRĂDINA.

1°. Grădina este o bucată de pământ împrejmuit.

2°. Grădina poate să se afle lângă casă sau pe câmp.

3°. Ea este împrejmuită cu gard, ori cu uluci, ori cu zid.

4°. Într'o parte a împrejuririi se află porțița grădini. — Prin mijlocul grădini se află un drum lat. — Drumul este așternut cu năsip. — Alte cărări mai mici duc, din drumul cel mare, pină la marginile grădini. — De aminduoă laturile drumului și ale cărărilor se află șiruri de cōcāze. — În grădină se mai află pomi și copaci; unii sint mai mari și alții mai mici. — Se află în grădină și flori frumoșe; se află și ierbă verde și legume de tot felul. — Pe arbori se vĕd adese-ori pāsēri; pe flori se vĕd fluturi și albine.

5°. În grădină lucrĕză tata, mama și alți muncitori. — Copiī pot să se plimbe și să se jōce în grădină. — Lor le plac pōmele și florile. — Ōmenilor mari

le place să petrecă și să se odihnescă la umbra pomilor și a copacilor din grădină.

6°. Grădina este un loc plăcut, frumos și folositor.

Regule. — 1°. Numele ce noi dăm ființelor și lucrurilor se cheamă *Substantive*.

2°. Cuvintele pe care le putem pune în locul substantivelor, se cheamă *Pronume*.

3°. Ca să cunoșțem care vorbe sînt substantive și pronume, întrebăm despre ele: «*Cine?*» sau: «*Ce?*»

4°. Părțile de cuvînt pe care le adăogăm în urma substantivelor, ca să arătăm de ce anume ființă sau de ce anume lucru vorbim sau scriem, se cheamă *Articole*.

5°. Cuvintele care arată *cum* și *ce fel* sînt ființele sau lucrurile, se cheamă *Adiective*.

6°. Cuvintele care arată *ce face* o ființă sau un lucru, ori *ce se întimplă* cu ele, se cheamă *Verbe*.

7°. Cuvintele care arată *câte sînt la număr* ființele sau lucrurile despre care vorbim, se cheamă *Numerale*.

8°. Substantivele, pronumele, articolele, adiectivele, verbele și numeralele sînt *tote părți de vorbire*.

Teme. — Veți scrie din bucata de mîi sus «*Grădina*», toate părțile de vorbire ce le cunoșți, așezînd pe câte un rînd oșebit fie-care fel.

[Lecțiuni=L. II-III.]

2. PROPOZIȚIUNEA CU PĂRȚILE EI PRINCIPALE.

Exemple. Tata este grădinar. Nucul este pom. Pătlașele sînt legume. — Grădinarul este harnic. Nucul este verde. Pătlașele sînt roșii. — Grădinarul muncește. Nucul umbrește. Pătlașele se mîincă.

Regule. — 1°. O gîndire pe care noi o rostim sau o scriem, se cheamă o *Propozițiune*.

2°. Noi scriem totdeauna cu o literă mare la început, cuvântul cel d'întîi din orî-ce propozițiune.

3°. La sfîrșitul orî-cării propozițiunii scrise, noi punem câte un semn. Punem un punct (.), când vrem să arătăm hotărît că ceva este în ființă.—Punem un semn de întrebare (?), când vrem să întrebăm ceva. Punem un semn de mirare (!), când ne mirăm de ceva sau când chîemăm pe cineva.

4°. În fie-care propozițiune se află cel puțin două părți: o parte despre care spunem ceva;—aceea parte se numește *Subiect*;—și o altă parte în care spunem ceva despre subiect;—aceea parte se numește *Predicat*.

5°. Când într'o propozițiune subiectul este un nume de ființă, noi îl aflăm întrebând:—«*Cine* este cel despre care spunem ceva?»—Îar când subiectul este un nume de lucru, noi îl cunoșțem întrebând;—«*Ce* este ceia despre care spunem ceva?»

6°. Când vrem să șcim care este predicatul unii propozițiunii, noi întrebăm, sau:—«*Ce* este (subiectul)?»—sau:—«*Cum* este (subiectul)?»—sau:—«*Ce face* (subiectul)?»

7°. Subiectul și Predicatul sint părți de căpetenie ori *Părți principale* ale propozițiunii.

Teme.—Veți scrie șese propozițiuni, în care veți arăta:—*Ce este* vrabia.—*Cum este* vrabia.—*Ce face* vrabia.—*Ce este* prunul.—*Cum este* prunul.—*Ce face* prunul.—La toate acele propozițiuni veți sublinia subiectul și predicatul.

[L. II-III.]

3. DESPĂRȚIREA VORBELOR CU O CONSUNANTĂ INTRE DUOË VOCALE.

(Deprinderi ortografice).

Exemple.—În măr ved un măr.—Ta-ta sa-pă.—Ma-ma u-dă.—Ea a-poî pli-ve-șce.—Co-pi-ii se jó-că în gră-di-nă.—Măr-gă-ri-tă-re-lul in-flo-re-șce pri-mă-va-ră.

Regule. — 1°. Proposițiunile se fac cu *vorbe*. Vorbele se compun din *sunele*.

2°. Sunetele împreunate compun *silabe*. Fie-care silabă se rostește sau se pronunță cu o singură deschidere a gurii.

3°. Sint vorbe cu o singură silabă; altele sint cu două; altele cu trei sau și cu mai multe silabe: (*Pom, Ta-tă, Gră-di-nă, A-ră-tu-ră, Se-mă-nă-tu-ră.....*).

4°. Când scriem, putem să despărțim vorbele în silabe; dar cele cu o singură silabă nu le putem despărți nici odată.

5°. Când despărțim silabele unui vorbe, consunanta care se află între două vocale, se lipește totdeauna de silaba ce urmăzează. (*Ma-ma pli-ve-șce. Plu-ga-rul sé-mă-nă*).

Teme.— Din bucata de citire alésă, vei copia toate vorbele cu o *consunantă între două vocale*, despărțindu-le în silabe.

[L. II.]

4. PROPOZIȚIUNEA DESVOLTATĂ CU ATRIBUT.

Exemple.

Pomiî sint frumoși.

Perele sint pome.

Nucile sint verđi.

Cója nucilor este amară.

Mieđul nucii nu este amar.

Pomiî *infloriți* sint frumoși.

Perele sint pome *gustóse*.

Tóte nucile sint verđi.

Cója *verde* a nucilor este amară.

Grădina *nóstră* este mare.

Regule. — 1°. Când o propozițiune are numai un subiect și un predicat, noi o numim o *propozițiune simplă*.

2°. Când o propozițiune, oșebit de subiectul și de predicatul său, mai cuprinde și alte cuvinte legate de subiect ori de predicat, aceliî propozițiunii noi îi dăcem că este o *propozițiune desvoltată*.

3°. Cuvintele care într'o propozițiune desvoltată sînt legate de un substantiv, noi le numim *Atribute*.

4°. Atributele pot fi și adiective, și numerale, și substantive.

5°. Ca să cunoșcem dacă un cuvint dintr'o propozițiune este atribut al unui substantiv, noi întrebăm: — «*Care* (substantiv)?—«*Ce fel* (de substantiv)?—«*Câte* (substantive)?»

6°. Atributul este o parte *intregitoare* sau *secundară* (adică de a doua-mână) a propozițiunii.

Teme.— 1°. Vorbind despre grădină, (*nuc, piersici și altele*), veți forma trei propozițiuni, avînd ca atribut: una, *un adiectiv*; alta, *un numeral* și alta, *un substantiv*. — 2°. Din bucata de citire alésă, veți culege toate *atributele* și veți scrie pe trei rînduri osebite: *atributele adiective*, *cele numerale* și *cele substantive*.— Acéstă lucrare va fi împărțită într'astfel, pe caiet :

— *Atributele* din bucata de citire sînt următoarele:

1. *Adiective*: . . . . .
2. *Numerale*: . . . . .

[L. 'II—III.]

---

5. COMPUNERE.

(Descriere).

Exemple.

LIVEDEA.

1°. Ce este livedea?—(*o întindere mare de pămînt unde cresc pomi, ierburi și flori...*)

2°. Cum se mai chîemă livedea?—(*pajiște...*)

3°. Unde se află livedea?—(*adese-ori aprópe de casă, de viie, de pădure...*)

4°. Cum este livedea?—(*cu pomi, mai rari decît în pădure...*)

5°. Ce se vede în livede?—(*pomi roditori, ierburi, flori de câmp; une-ori se mai vîd și șanțulețe sau*

canaluri cu ape curgătoare; mai rar, se ved în livezi animale sălbaticе: iepuri și vulpi; dar în pomi, se ved păseri și adese-ori insecte...)

6°. Ce folos aduce livedea?—(pome pentru oameni, nutreț pentru vite,... livedea pöte fi și pășune și islaz: ierba cositü de prin livezi se face maldär, fin și otavä...)

Regule. — 1°. Despre o ființă sau despre un lucru, noi putem spune și scrie: *Ce este?—Cum este?* adică *ce însușiri are?—Unde se aflä?—Ce părți are?* sau *cum se împarte?*—*Ce i se pöte întâmpla?* sau *ce face?*—*Ce folos sau ce pagubä pöte sä aducä?*

2°. Când răspundem cu deamăruntul la töte aceste întrebări, sau prin graiü, sau în scris, se chiemä cä noi descriem acea ființă sau acel lucru, ori cä facem o *descriere*.

Teme. — 1. Vei scrie pe caietul cel curat räsponsurile la töte întrebările de mai sus, despre «*Livede*». — Vei face într'astfel:

Prelucrare:

- 1°. Livedea este. . . . . — 2°. Livedea se mai numește și. . . . .
3°. Livedea se aflä. . . . . — 4°. Livedea ni se arată a fi . . . . . —
5°. În liveze vedem. . . . . — 6°. Livedea ne dä. . . . . —

2. Vei descrie, dupe punctele de mai sus, «*Vila și Pädurea*».

[L. III-IV.]

6. PROPOZIȚIUNEA DESVOLTATÄ CU COMPLINIRE.

Exemple.—Stäpinul poruncește *argaților*. *Argații* injugä *boii*. Dupë ce *boii* sint injugați *de argați*, stäpinul își mingäie *boii*. *Boii* se bucurä cä sint mângäiați *de stäpin*.—*Argații* cu *boii* arä *pämintul*; dar *pämintul* nu simte cä e arat *de argați*. — Dupë ce aü arat, *boii* pasc *ierbä*; dar *ierba* nu simte cä e păscută *de boi*.

Regule. — 1°. Cuvintele care, într'o propozițiune desvoltată, sint legate de un verb, noi le numim *Complinire*.

2°. Când vrem să șcim care parte este complinirea într'o propozițiune desvoltată, noi, cu mijlocirea verbelor, întrebăm: «pe cine? ce? de cine? cui? despre ce?»

3°. Ca și atributul, complinirea este o parte *întregitoare* sau *secundară* a propozițiunii.

Teme.— Din bucata de citire alésă, vei culege *complini*rele verbelor și *atributele* substantivelor, și le vei scrie pe două rânduri osebite: un rând pentru *complini*ri, și celălalt pentru *atribute*.

[L. II-III].

7. DESPĂRTIREA CUVINTELOR CU MAI MULTE CONSUNANTE ALĂTURATE.

(Deprinderi ortografice).

Exemple.—Tóm-na, și-úa es-te mai scur-tă. Nóp-tea a-tuncî es-te mai lun-gă. A-e-rul se ră-ce-șce. Se por-nesc vin-turî. Frun-de-le co-pa-ci-lor in-găl-be-nesc. Lu-piî, ur-șiî, vul-pi-le și cor-biî ră-mân stă-pîni în pă-durî. Pe căm-purî, tot mai mun-cesc plu-ga-riî. A-tuncî ve-dem și câ-te un vi-nă-tor, cu co-po-iî du-pă el, um-blând prin co-dru.

Regule. — 1°. Când despărțim cuvintele în care se află două consunante între două vocale, atunci consunanta d'întîi rămâne lipită de silaba de 'nainté ei; iar a doua consunantă trece la silaba din urma ei.

2°. Când consunanta a doua este litera *l* sau litera *r* (*tablă, codru*), amîndouă consunantele trec la silaba următoare (*ta-blă, co-dru*).

3°. Când despărțim în silabe cuvintele în care trei sau patru consunante se află între două vocale, atunci cea d'întîi consunantă rămâne lipită de silaba d'inainté ei; iar tóte celelalte consunante trec la silaba următoare.

Teme.— Veŝ copia pe caŝet o poeŝie învățată pe dinafară, ŝi veŝ des-părți în ŝilabe tôte cuvintele ce le veŝ ŝcrie, păzind regulele de mai sus.

[L. II.]

---

8. CÖMPLINIRE DIRECTĂ ȘI CÖMPLINIRE INDIRECTĂ.

Exemple.—Tötă lumea laudă pe omul muncitor. (*..pe cine?*).—Plugarul ară țarina. (*..ce?*).—Într'însa el sémănă sémînța. (*..ce?*).—Dumneđeű dă holdelor ploie (*..ce?*).—Plöta face să rësarä grânele (*..ce?*).—Grânele aduc folos ómenilor (*..ce?.. cui?*).—Ómenii se bucurä de belșugul grânelor (*..de ce?*).—Ei se in-chinä ŝi mulțumesc lui Dumneđeű, pentru acel belșug. (*..cui?.. pentru ce?*).

Regule. — 1°. *Complinirea* care implineŝce sau *complineŝce d'a dreptul* înțelesul predicatului, se chieímă *compline-nire dréptă* sau *directă*. Ca să cunöŝcem care e complinire directă, facem întrebarea: «*pe cine?* sau *ce?*»

2°. *Complinirea* care implineŝce sau *complineŝce in-țelesul predicatului*, nu d'a dreptul ci în mod läturaŝ, adică *îndirect*, se chieímă *complinire îndirectă*. Ca să cunöŝcem care e complinire îndirectă, facem întrebare cu vorbele: «*cui?* *de ce?* *örî despre ce?* *ŝi pentru ce?*»

3°. Compliniirile sînt, sau *directe* sau *îndirecte*.

4°. Substantivele pot fi *subiect*, *predicat*, *atribut* ŝi *complinire directă* ŝi *îndirectă*.

Tema.—1°. Din bucata de citire alésă, veŝ sublinia tôte compliniirile directe ŝi pe tôte cele îndirecte. — 2°. Veŝ rësponde înŝcriŝ, pe caŝet, la întrebările următóre :

a) «Prin ce întrebări aflăm *predicatul* într'o propoŝiune? Ce părți de cuvîntare pot fi *predicat*?»—b) «Prin ce întrebări aflăm *complinirea* într'o propoŝiune?»

[L. II-III.]

9. COMPUNERE.

(Descriere).

Exemple.

NUCUL.

10. Ce este nucul?...—(*...un pom...*)

20. Unde crește nucul?... (*...în grădină, ori în liveze, ori în vițe...*)

30. Cum este nucul?.. —(*...mare, frumos, verde...*)

40. Ce părți are nucul?...—(incepând din jos în sus: *...rădăcini, tulpină, crăci, frunze, fructe...*)

50. Ce fel de rădăcini are nucul?...—(*...una grosă și mai multe subțiri...*)

60. La ce slujesc nucului rădăcinile?...—(*...il hrănesc...*)

70. Cum este tulpina nucului?...—(*...grosă, netedă, cu căja alburie...*).—Cum îi sint crăcile?... Cum sint frunzele nucului?...—(*...mari, grose, cu miros frumos...*)
Cum sint nucile, vara?... Cum sint, toamna?...

80. Care sint părțile unui nuci?...

90. Ce folos aduce nucul?...—(*...lemn, frunze, fructe...*)

110. Știi să spui vre-o ghicitoare despre nuc?...

Teme.— 1°. Veți descrie, tot de pe punctele de mai sus, două alți pomi: «Cireșul și Prunul».—2°. Răspunsurile despre «Nuc» le veți prezenta pe cașetelul cel bun.

[L. III—IV.]

10. ADVERBELE.

Exemple.— *Iérna, sórele răsare târziu. Chiar la amieză când el este mai sus pe cer, rașele lui, fórte puțin ne încăldesc. Séra vine de-vreme. Atunci, só-*

rele se coboră jos și se ascunde tute sub zare. *Îndată* se face întuneric. *Nóptea*, gerul se lasă *pretudindenî* și tare. Vintul bate aspru, *despre mîcîdă-nópte*; omul lesne pôte să inghîțe. Întunericul îl sperie *gróznic*, căci *nicăiri* nu vede cu ochiî, nici *aprópe*, nici *de parte*. Atunci, *de spaimă* și *de durere*, bietul nenorocit strigă cu *desperare*: «*Unde'i bine*, nu'i de mine! *Unde'i rău*, acolo's eî! Fie-ți milă, de mine, Dómné! și fă-mě să scap *de aci* și să apuc și *diîna de mîne!*»

Regule. — 1°. Cuvintele subliniate de mai sus staî fie care pe lingă un verb.—Tóte acele cuvinte sint *Adverbe*.

2°. Unele din ele ca: *sus*, *jos*, *pretudindenî*, *aci*, arată anume *locul*, unde se petrece faptul pe care ni'l spune verbul. — Ele se numesc *adverbe de loc*. — Ca să cunoșcem care sint *adverbe de loc*, facem întrebare cu vorbele: «*unde? de unde? pe unde? incotro? din cotro?*»

2°. Altele, ca: *ierna*, *tárđiî*, *mîne....* arată anume *timpul*, când se petrece faptul pe care ni'l spune verbul.— Ele se numesc *adverbe de timp*. — Ca să cunoșcem care sint *adverbe de timp*, facem întrebare cu vorbele: «*cînd? de cînd? pînă-cînd? pe cînd? cât timp?*»

3°. Altele iar, ca: *fórte*, *lesne*, *bine*, *rău....* arată anume chipul saî *modul* cum și in ce fel se petrece faptul pe care ni'l spune verbul. — Ele se numesc *adverbe de mod*. — Ca să cunoșcem care sint *adverbe de mod*, facem întrebare cu vorbele: «*cum? in ce fel? in ce formă?*»

4°. În sfirșit, mai sint unele ca: *de frig*, *de fóme*, *de spaimă*, *de durere*, *cu desperare*. Tóte acestea arată anume *pricina saî cauza*, pentru căre se petrece faptul pe care ni'l spune verbul.—Ele se numesc *adverbe de cauză*. — Ca să cunoșcem care sint *adverbe de cauză*, facem întrebare cu vorbele: «*de ce? pentru ce? din ce cauză?*»

5°. Decî, adverbele sînt cu totul de patru feluri: *adverbe de loc, adverbe de timp, adverbe de mod, și adverbe de cauză.*

Teme.— Din bucățile de citire alese, vei culege toate adverbele ce se vor afla într'însele și le vei scrie, pe patru rînduri oșebite, împreună cu predicătele de care se ține fie-care. Pe un rînd vor fi *adverbele de loc*; pe al altul cele *de timp*; pe al treilea cele *de mod* și pe al patrulea cele *de cauză.*

[L. IV—Y.]

II. TRĂSURA-DE-UNIRE.

(Deprinderi ortografice)

Exemple. — Spătă-lată a fost încă de mic-mititel un pierde-vară, un tiriie-brii, un om-de-nimica, un fără-de-lege. Ca copil, el se furișă printre florile cele nalte, printre flórea-sórelui, printre moșul-curcanului, ca să fure pepeni din grădină. Mai târziu, 'și-a luat lumea în cap.—«Nu cum-va dusu-s'a el și la Lacul-Să-rat?»—Ba s'a dus, și de acolo, a fugit la Balta-Albă, la Văleni-de-Munte, la Ruși-de-Vede, la Têrgu-Jiului, pînă a ajuns la Turnu-Severinului. Un-spre-dece luni d'a-rîndul a rătăcit pretutindenî, jăfuind și prădând. Spătă-lată făcu ce făcu și scăpă ne-prins. Pînă în sfirșit, el a trecut granița și a fugit dincolo, în Austro-Ungaria.

Regule. — 1°. Când un cuvînt este compus din două sau mai multe vorbe, ele nu se scriu d'a-rîndul într'un singur cuvînt, ci trebuie, când îl scriem, să despărțim vorbele din care e compus, printr'o trăsura-de-unire.

2°. Trăsura-de-unire se mai pune, la scris, și într'alte locuri, și anume:

a) între verbele după care urmează îndată pronumele,

(*dusu-s'a*).

b) când un cuvînt e scris în prescurtare, (*d-lui*).

30. Trăsura-de-unire arată că cuvintele între care ea este pusă, noi trebuie să le rostim ca un singur cuvânt.

Teme.— 1°. În bucata de citire aleasă, vei sublinia toate cuvintele unde se află o trăsura-de-unire, și vei arăta dacă cum-va lipsește vre-unde-va trăsura-de-unire.

2°. Vei alege, din Geografie și din Istorie, șese cuvinte compuse și vei forma cu ele șese propozițiuni, în care, pre-cât se poate, vei cuprinde și alte cuvinte cu trăsura-de-unire.

[L. II.]

---

12. ADVERBELE, CA COMPLINIRE.

Exemple. — *Adineuri*, s'a sfârșit lecțiunea; hal-dem *acum* în grădină. — *Vedeți!* *aci* cresc legume; dar mai *incolo* cresc flori. *Pomi* roditori se află *aprope*; e mai *departe* până la pădure.—*Ieri*, a ploătat tare; de *aceia* e *astăzi* așa frumos!

Regule. — 1°. Toate adverbele pot sluji, și ele, drept *complinire* a predicatului într'o propozițiune. Asemene *complineri*, le numim *complineri circumstanțiale*.

2°. *Complinerile circumstanțiale* sint, și ele, *părți secundare* ale propozițiunii.—..... Care sint celelalte *părți secundare* ale propozițiunii?..... — Care sint *părțile principale*?.....

Teme.— În bucata de citire aleasă, vei sublinia cu o liniară toate *predicatul*; iar cu două liniore, toate *complinerile circumstanțiale*.

[L. II.]

---

13. COMPUNERE.

(Comparațiune)

Exemple. PRUNELE ȘI PÎERSICILE.

I. *Asemănările* :

10. Ce sint, atit prunele cât și piersicile?—(*fructe tomnatice...*)

20. Cum este fructul, la unele? cum e la celelalte?— (...cărnos, cu o peliță pe dinafară...)

30. Cum aū ele mieđul și simburele?...— (...mieđul e mustos și môle... simburele e tare...)

40. Cum sint aminduoă fructele la gust?...— (...dulci...)

50. Cum staū prunele și piersicile în pom?...— (...atirnate de o cōdă...)

60. De câte feluri sint prunele și de câte feluri sint piersicile?...— (...de mai multe feluri...)

— Decī, prunele și piersicile se asemēnă într' unele puncte.—

II. Deosebiri:

10. Cum sint prunele și piersicile, la mărime?...— (...piersicile sint mai mari decât prunele...)

20. Cum sint prunele, la față?...— (...vinete...); cum sint piersicile?...— (...galbene ori roșii...)

30. Ce formă aū prunele?...— (...lunguieță...); dar piersicile?...— (...rotunde, cu o crestătură pe la mijloc...)

40. Ce fel de cōdă aū prunele?...— (...mai lungă); dar piersicile?...— (...fōrte scurtă...)

50. Cum sint prunele, la gust?...— (...cam acrișore...); dar piersicile?...— (...ele sint mai stifōse...)

— Decī prunele și piersicile se și deosebesc într' unele puncte.—

Prunele și piersicile se asemēnă într' unele puncte; iar într' alte puncte, se deosebesc.

Regule. — 10. Când căutăm să arătăm, saū prin graū saū în scris, asemēnările și deosebiriile ce sint între duoă ființe saū între duoă lucruri, atunci se chīemă că noi el

comparăm una cu alta, sau că facem o *comparațiune* între dinsele.

2°. Comparațiuni putem să facem între mai mult decât numai două ființe sau două lucruri.

3°. La orî ce comparațiune, e mai bine să arătăm mai *intîi*, punctele de asemănare, și *apoi*, punctele de deosebire.

Teme.—1°. Răspunsurile date la comparațiunea dintre «Prune și Piersică», le vei copia întocmai pe căștelul cel bun. — 2°. Veși compara, dupe punctele de mai sus, «Mărul» cu Nucul» și apoi «Dovlécul» cu «Castravetele».

[L. III-IV.]

14. A P O S T R O F U L.

(Deprinderi ortografice).

Exemple

- M'am sculat de dimineță; *adică*: Mă am am sculat de
dimineță
- M'am spălat, m'am îmbrăcat. » Mă am spălat, mă am
îmbrăcat.
- Nu'mi e fîome; nu'mi e somn. » Nu imi e fîome, nu
imi e somn,
- Dac'aș fi acum un domn, » Dac'aș fi acum un
domn,
- Fără grij'aș sta pe loc! » Fără grijă aș sta pe
loc!
- Dar sint copilaș, și 'n școlă » Dar sint copilaș, și in
școlă.
- Mult și multe-am de 'nvățat. » Mult și multe-am de
invățat

Regule. — 1°. Când se întilnesc două cuvinte, dintre care una se sfirşeşte cu o vocală, iar cealaltă se începe şi ea tot cu o vocală, mai totdeauna una dintr'acele două vocale se lepădă, şi la vorbă şi la scris. Acea lepădare se cheamă *Misiune*.

2°. Elisiunea o însemnăm, în scris, printr'o virgulă pusă sus, în locul vocalii lepădată. Acea virgulă pusă sus, se cheamă *Apostrof*.

Teme. Într'una din posesiile cărţii de citire vei sublinia toate cuvintele, în care sint elisiuni însemnate cu apostrof şi te vei gândi ce anume vocală s'a lepădat în fie-care loc.

[L. II.]

15. PREPOZIȚIUNILE.

Exemple. — Viile se află *pe* lingă sat. — De la sat *spre* răsărit, se înalță deluri. — *Printre* deluri se află văi. — *Pe* văi sint finețe frumoșe. — Boii pasc și numegă *a-lene*. — Un vânător umblă *prin* finețe. — Copoii se țin *după* dinsul. — Un iepuraș sbughii de *subt* un tufiș. — Copoii se repezire *către* iepuraș. — El apucă razna *peste* câmpii. — Copoii mi-ți'l luară la gônă. — *Pe* urmă, vânătorul îl impușcă, *pe* malul gârlii.

Regule. — 1°. Cuvintele: *lingă, spre, printre, pe, a-lene, prin, după, subt, către, peste, la*, se pun dinainté unor părți de vorbire, ca să arate că acele părți fac o lucrare, împreună cu altele. — Fiind că sint puse înainté cuvintelor, ele se numesc *Prepozițiuni*.

2°. Prepozițiunile se pun numai înainté substantivelor, a pronumelor, a adiectivelor și a numeralelor.

3°. Cuvintele: *a, la, spre, lingă, prin, către* și altele de felul lor, sint prepozițiuni *simple*; iar cuvintele: *de-la,*

16962

de-subt, pe-subt, de-a-lungul și altele care se compun din două sau mai multe vorbe, sint prepozițiuni *compuse*.

4°. Să te ferești în totdeauna a amesteca cuvântul *prepozițiune*, cu cuvântul *propozițiune*.— Ce este o *propozițiune*?...

Teme.— 1°. În bucata de citire aleasă vei sublinia toate prepozițiunile!

2°. Cu trei din prepozițiunile subliniate în acea bucată, vei face trei propozițiuni.

[L. II.]

16. REPETIRE LUNARĂ.

e Deprinderi ortografice și de copiere, asupra poeziei «Sfirșit de toamnă» de V. Alecsandri.

Poesia o vei învăța pe din-afară și apoi, fără ca să te mai uii pe carte, o vei scrie pe cățelul curat.

2°. La copiere, vei însemna atât *trăsurile-de-unire* cât și vorbele între care s'au pus *apostrof*.

[L. III—IV.]

17. CONJUNCTIUNILE.

Semne de punctuare.

Exemple.—Ardeul și dovleceii sint legume;—*ba* și dovleceii sint legume.—Iată aci dovleci mari; *dar* necopti.—Sint unii dovleci, *ca* pepenii.—Pepenii sint *însă* mai dulci *decât* dovleceii.—Grădinarii, nu numai *că* plivesc, *ci* și udă legumele.

Omul, *cum* își așterne, *așa* și doarme. — Omul harnic muncește *cât* poate.—El nu se apucă să facă un lucru, *daca* nu știe *cum* să-l facă.—Bolnavul are nevoie, *nu* numai de doctorii, *ci* și de îngrijire.

Regule.—1°. Cuvintele: *și, ba și, dar, ca, însă, decât, că, ci și, așa, cât, daca, cum, nu* numai, se pun între părți de vorbire și între propozițiuni, ca să arate că ele sint

legate una de alta, parc'ar fi injugate unele de altele. De aceea, noi le numim legături sau *Conjunctiuni*.

2°. Nu toate conjunctiunile pot lega intre sine *părțile de cuvint*; dar toate lăgă una de alta, *proposițiunile*.

3°. Osebit de cele numite, mai sint și alte multe conjunctiuni, precum: *atit, totuși, când, cum, dară, deci, deși, iar, încă, adecă, ori, sau* și altele

4°. Când, intre părți de cuvint de acelaș tel, lipsește o conjunctiune, la scris, noi punem, in locul ei, o *virgulă* (,). Dar când conjunctiunea lipsește intre douăe propozițiuni, noi punem, sau *un punct* (.), sau *un punct și virgulă* (;). *Duoë puncte* (:), punem intre părți de cuvinte ori propozițiuni, atunci numai când lipsește conjunctiunea *adecă*, dintre ele.

Teme.— 1°. In bucata de citire alăsu, vei sublinia toate conjunctiunile câte vei găsi.

2°. Vei face șese propozițiuni cu conjunctiuni intr'insele, și apoi le vei lega câte douăe impreună prin alte conjunctiuni.

[L. II.]

18. COMPUNERE.

(Descriere).

Exemple.

FLUTURELE.

1°. Ce este fluturele?...—(*...un animal...*)

2°. Unde trăiește el?...—(*...in grădină, pe verdețuri, pe flori...*)

3°. Cum este el?...—(*...pestrit, ușor...*)

4°. Ce părți are?...—(*...capul cu părțile sale, pieptul cu șese picătoare și cu patru aripe, burta sau pântecul, compuse din inele...*)

5°. Cu ce este acoperit trupul lui?...—(*cu o pojghită.*)

6°. Cu ce se hrănește?...—(*...cu suc din flori...*)

7°. Din ce se naște?...—(*...din oue...*)

8°. Cum crește?...—(*...ca omidă saă larvă, ca nimfă... prin prefaceri...*)

9°. Ce folóse și ce pagube aduce fluturile?...—(*...plăcut ca fluture, stricăcios ca omidă...*)

10°. De câte feluri sînt fluturii?...—(*...fluturi de zi, fluturi de séră, fluturi de nópte...*)

11°. Clasificare a fluturilor cunoscuți.

Teme. — 1°. Vei descrie, după aceleași puncte, două alte animale. adică, «Melcul» și «Albina.»

2°. Răspunsurile despre «Fluture» le vei prescrie pe cașetul cel bun, de compuneri.

[L. III IV.]

19. LITERILE Z ȘI D.

(Deprinderi ortografice).

Exemple. — Tata udă zarzavatul. Pe rězóre, eă zăresc mazăre. Mama lucréză pinză la rězboiú. — În liveea nóstră cea udă, vėd un brad verde. Acolo locul e umed. Bradul nostru nu e veșted. El nu e putred. Nu cade jos! — Dar alte liveđi n'ău umeđelă. Acolo brađii nu sînt uđi. Ei nu staú verđi. Ei sînt veșteđi. Ei putređesc. Veđi-i cum aú căđut toți jos!

Regale. — 1°. Sunetul *z*, îl scriem cu litera *z*, când a-césta rėmăne totdeauna neschimbată. — Atunci đicem că e un *z* *originar*.

2°. Sunetul *z*, îl mađ scriem și cu litera *d*, când, într'a-céaș vorbă sunetul *z* se póte preface în sunetul *d*. Atunci đicem că e un *z* *derivat*.

Teme. — 1°. Vei copia pe cașet *exemplele* de mađ sus. — 2°. Vei îndrepta, în propozițiunile de mađ jos, greșelile ce vei găsi într'insele :

Brazi sînt copacii cei mai nalți de pe munții noștri.— Ei sînt rotunzi la tulpină.— Ei își păstrează totdeauna frunzele verzi.— Printre brazi cresc cîcădii și dmeura; dar dîndavatul rare-ori crește sub brazi.

[L. II-III.]

20. INTERJEȚIUNILE.

Semnul strigării.

Exemple.—Unde nu e cap, vai de picior!—*Aoleu, valeu!* rău mă dore măséna!—*Uf!* ce năbușelă e aci!

Hi! hi! calule, *hi!* *Hop! hop!* la galop!

I ha, aidi, copiii! *Bravo!* *Hurra!* *Vivat!* *Trăiescă!*

Regule.— 1°. Cuvintele: *vai!* *aoleu!* *valeu!* *uf!* *hi!* *hop!* *ha!* *aidi!* *bravo!* *hurra!* *vivat!* *trăiescă!* arată: unele durerea și altele veselia. Felului acestuia de cuvinte, noi îi dicem *Interjețiuni*.

2°. Osebit de cele de mai sus, sînt încă și alte felurite interjețiuni, precum: *o!* *ho!* *hai!* *of!* *alei!* *alei!* *ha-ha-ha!*

3°. În totdeauna, după o interjețiune, noi punem, la scris, *semnul mirării* sau *strigării* (!).

Teme.— Veți sublinia toate interjețiunile, conjuncțiunile, prepozițiunile și adverbele, ce veți găsi în bucata de citire alésă!

[L. II.]

21. REPETIRE LUNARĂ.

(Deprinderi de memorizare, de copiere și exerciții ortografice, asupra poezii «*Plugurile*» de V. Alecsandri)

Regule.— Poezia veți învăța-o pe din afară și, apoi, o veți scrie din memorie pe caietul curat.

Tema.— 1°. La scrierea poeziei «*Plugurile*», veți îngriji să despartți în silabe toate cuvintele cu *una*, *duo*, *trei* și *patru* consonante una după alta.— 2°. Apoi veți alege, tot dintr'acéstă poezie, toate cuvintele în care se vor găsi literile *z* și *q*, arătând dacă sunetul *z* este *originar* sau *derivat*, în fie-care din acele cuvinte.

[L. III-IV]

22. SUBSTANTIVE PROPRII ȘI SUBSTANTIVE
COMUNE.

Exemple.

Nume proprii.

Nume comune.

Traian a fost un împărat
roman.

Cu dinșii a cuprins *Dacia*.

Spre miédă-đi de dinsa
curge *Dunărea*.

Acei munți sint *Carpații*.

Dacii au fost biruiți.

Mult au apărat ei *Sar-*
mizegetuza,

El a avut *ostășii* mulți și
vrednici.

Acésta era o țara frumoasă.

Spre miédă-nopte se nalța
munții.

Pe dinșii cresc *codri* mândri.

Ei erau un *popor* vitez, dar

sălbatic.

care era cea mai mare ce-
tate a țării lor.

Dar *Dumnezeu* a dat biruința acelor *omeni*, care
erau mai drepti și mai buni.

Regule.— 1°. Ce fel de cuvinte sint substantivele ?...

2°. Numele ce noi il dăm: fie-cărui *om* in parte, sau
fie-cărui *popor* in parte, sau fie-cărui *loc* in parte, sau
fie-cărui *lună* și *đile* in parte, se chiemă că este un sub-
stantiv propriu.

3°. Ori-ce substantiv propriu, noi il șcriem in tot-
dauna cu o literă mare la inceput.

4°. Numele ce le dăm: d'a-rindul tuturilor ființelor și
tuturilor lucrurilor, le chiemăm *substantive comune*.

5°. Substantivelor le mai đicem și *Nume*.

6°. Substantivele sint: unele, *nume proprii*, și altele
nume comune.

Tema.— Din bucata de citire alésă, vei culege tóte substantivele sau
numele proprii, și tóte substantivele sau *numele comune*, și vei spune,
la fie-care, de ce gen și la ce număr ele sint acolo!

[L. II.]

23. SUNETUL Ș.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.—Un copilăș, ca de șapte ani, ședea odată pe pragul unii uși. — Copilașul era sperios. El era și fricos.—Un moș cocoșat i-a ăesit înainte pe șosea.—Moșul ținea în lăntuș un urs gros și gras.—Copilașul s'a speriat.—El s'a dus iute în curte. S'a furișat în șopron.—Ce rușine! Număi copilașii sperioși se tem de moși cocoșați.—Număi copilașilor fricoși le e frică de urși groși și grași, când sint duși în lăntuș!

Regule.— 1°. Sunetul ș, îl găsim în unele cuvinte neșchimbat; atunci ăicem că e *originar*, (*moș, rușine, furișat*).—Într'alte cuvinte, el este preschimbat, adică el ăese său derivă din litera s; atunci ăicem că este *derivat*, (*urși-urs, groși-gros, duși-dus*).

2°. Sunetul ș îl scriem în totdeauna cu litera ș, puiindu-i o codiță de desubt, și când e *originar*, și când e *derivat*.

Teme.—Din bucata de citire alăasă, veți culege tóte vorbele ce conțin sunetul ș.—Veți scrie pe un rind vorbele unde el este *originar* și pe alt rind acelea unde el este *derivat*.—Veți înșemna totdeauna din ce anume vorbă, acestea din urmă sint derivate.

[L. II.]

---

24. ADIECTIVE PREDICATIVE ȘI ADIECTIVE ATRIBUTIVE.

Exemple.

Buturuga este mică;	Buturuga <i>mică</i> rěstórnă
Carul este mare.	carul <i>mare</i> .
Tómna a fost <i>plóiosă</i> , și strugurii nu pré sint <i>copți</i> .	Tómna <i>plóiosă</i> aduce folóse; dar atunci strugurii, chiar și <i>copți</i> , nu pré sint dulci.

Regule. — 1°. Cum numim noi acele cuvinte care arată cum și în ce fel sînt ființele și lucrurile?...

2°. Când, într'o propozițiune, adiectivul slujește ca predicat, noi dîcem că el este un *adiectiv predicativ*.

3°. Când, într'o propozițiune, adiectivul slujește ca atribut, noi dîcem că el este un *adiectiv atributiv*.

4°. Adiectivele sînt dar de două feluri, după locul cel aŭ în propozițiune: une-orî ele sînt *predicative* și alte-orî tot aceleaș sînt *atributive*.

Teme. — Din bucata de citire aleasă, vei culege toate adiectivele *predicative* și pe toate cele *atributive*, și le vei scrie pe două rînăuri osebite.

[L. II.]

---

25. COMPUNERE.

(Descriere).

Exemple.

FERUL.

- 1°. Ce este ferul?...—(*...un mineral...*)
- 2°. Unde se află ferul?...—(*în pămînt.*).
- 3°. Cum se află ferul în pămînt?...—(*amestecat cu alte corpuri...*).
- 4°. Cum se scote ferul din pămînt?...—(*din grăpi sau mine, minerii sau băieșii școl ferul...*).
- 5°. Cum se alege ferul din materiile străine?...—(*...ele se topesc în cuptore ;... zgură, fer curat, tuciū...*).
- 6°. Cum este ferul curat?...—(*..cenușii, ductil...*).
- 7°. Ce este oțelul?...—(*...fer călit...*).
- 8°. Cine lucră cu fer?...—(*..ferarii...*).
- 9°. Ce se face din fer?... din tuciū?... din oțel?..
- 10°. La ce se întrebunțază ferul?..
- 11°. Cum se strica ferul?...—(*...prin rugină...*).

120. Cum se păzește ferul de rugină?...—(...un-
gându-l cu ulei).

Teme.—1°. Veți descrie, după punctele de mai sus, «Argintul» și
«Aurul.» 2°. Răspunsurile despre «Fer» le veți scrie în caietul cel bun.
[L. III-IV.]

26. PRONUMELE PERSONALE.

Exemple.

Tata e capul familiei.—*El* poartă grija tuturilor.

Mama îl ajută.—*Ea* îngrijește de ale casei.

Copiii cei mici nu pot să lucreze.—*Ei* dór se
joca.

Fetele mai măricele au grija învățaturii.—*Ele*
de aceia, merg la școlă.

— «Dar tu, *lone*, ce faci?»—«*Eü* acum învăț la
meșteșug.»

«Sintei voi acolo multe calfe?»—«*Noi* sintem
patru la acelaș meșter.»

«*Îi* place ție meșteșugul?»—«*Eü* acum *mă* de-
prind cu dinsul.»

«Bine, fetul meu. Parinții *tăi* se vor bucura mult!
Și apoi și tu *insu-ți* vei fi mulțumit în viață. *Cine*
póte să trăiască, fără ca să lucreze? *Cel-ce* nu lucrează
în tinerețe, *acela* trage nevoi la bătrânețe. *Nimeni* nu
póte trăi mulțumit, dacă nu se pricepe la *vre-un*
meșteșug. Dumnezeu să-ți ajute!»

Regulo.—1°. Cuvintele: *el, ea, ei, ele, tu, eü, voi, noi, îi,*
ție, mă, meu, tăi, se, insu-ți, cine, cel-ce, acela, nimeni,
vre-un, toate aceste sint *Pronume*, fiind-că ele toate stau, în
vorbire, în locul unor nume de persoane și de lucruri.

2°. Pronumele : *Eū, tu, el, ea, noi, voi, ei, ele, insu-mi insu-ți, însu-și*, și altele stău în locul unor nume de *persóne*. De, aceia, ele se cheimă că sint *pronume personale*.

3°. Subiectul unii propozițiunii pôte să fie un pronume personal.—Fie-care om, când vorbește, se gândește: a), la *sine*; b), la *cel cu care* vorbește, și c), la *altul despre care* vorbește.—Aceste trei feluri de înși, se cheimă că sint cele trei *persóne*. Când vorbim, noi foarte des însemnăm *persónele prin pronumele personale, (eū, tu, el, noi, voi, ei.)*

4°. Pronumele personale se impart decî, și ele, între trei feluri de *persóne*: a). Sint pronume ale *persónii întii* adică: *eū*, când e vorba numai de mine, și *noi*, când sintem mai mulți la fel—b). Sint pronume ale *persónii a doua*, adică: *tu*, când cel cu care vorbim este numai unul, și *voi*, când sint mai mulți.—c). Sint pronume ale *persónii a treia*, adică: *el și ea*, când e vorba numai despre o singură *persónă*, bărbat ori femeie, și *ei și ele*, când e vorba despre mai mulți bărbați, sau despre înai multe femei.

Teme.—În bucata de citire alésă, vei culege tóte pronumele cunoscute și le vei scrie, arătând la fie-care numărul și genul, în care se află!

[L. II-III.]

27. SUNETUL $\ddot{t}$.

(Deprinderi ortografice).

Exemple. — *Tata Marița are rațe multe și marunte.* — *Tóte rațele ei sint peștițe.* — *Are și rațoi moțati.* — *Numai unul nu-i moțat.* — *Bobocii sint și mai mulți.* — *Ei sint și mai mărunți.* — *Totî cu totul sint drăguți!* — *Tata Marița are și două frați.* — *Frațele ei Ionița are un țap bălțat.* — *Țapul e țanțos.* — *El tot face rēutăți.*

Regule. — 1°. Într'unele cuvinte, sunetul *ț* rămâne totdeauna neschimbat. Atunci *ț*icem că este *originar*, (*rață, moț, lanțos...*).

2°. Într'alte cuvinte, sunetul *ț* se prefacă din sunetul *t*. Atunci *ț*icem că este *derivat* (*toț-i-tol, bogaț-i-bogat, fraț-i-frate...*)

3°. Sunetul *ț* se scrie, în totdeauna, și când e originar, și când e derivat, cu un *t*, sub care se adaugă o codiță.

Teme. — 1°. Exemplele din capul acesti^{or} lecțiunii le vei copia întocmai pe caiet.

2°. Apoi vei alege toate cuvintele cu *ț* derivat și le vei scrie pe o colônă, însemnând în fața fie-cărui cuvint, pe acela în care sunetul se schimbă.—Lucrarea o vei face după acest model:

Mărunț*i* e derivat din Mărunt.
Moțaf*i* " " " Moțaf.

[L. II.]

---

28. COMPUNERE TRIMESTRIĂLĂ.

(Model pentru cele trei lucrări anuale de *Istorie*).

Exemple. RESUMAT AL ISTORII ROMÂNILOR.

- 1°. Cine e Regele Româniⁱⁱ?....
- 2°. Cum a devenit România regat?....
- 3°. Ce erau mai înainte țările regatului românesc?
- 4°. Subt a cui domnie s'a făcut unirea Principatelor românești?....
- 5°. Cum se întemeiaseră acele Principate?...
De cine?... Unde?... Pe când?...
- 6°. Cum fușese țara noastră, mai înainte de întemeierea Principatelor?...
- 7°. Pentru-ce ne numim noi Români?... De unde se trage némul românesc?

8°. Cum a fost întemeiată Roma?... De cine?... Unde?... Cam pe când?...

9°. Cine a adus pe Romani în Dacia?...

10. Cum a cuprins Traian țara Dacilor?...

11. Din ce anume popoare s'a format poporul românesc?...

12°. Ce s'a întâmplat Romanilor din Dacia sub împărăția lui Aurelian?...

Regule. — De câte-ori facem o lucrare de Istorie, e bine să ne îngrijim a răspunde la următoarele patru întrebări:

1°. *Ce* anume fapt s'a întâmplat?...—2°. *Cine* a făcut acel fapt?...—3°. *Unde* s'a petrecut acel fapt?...—4°. *Când* s'a petrecut acel fapt?...

Teme. — Răspunsurile la cele două-spre-dece întrebări de mai sus te vei scrie pe caietul cel bun de compuneră.

[L. III IV.]

29. REPETIRE TRIMESTRIALĂ.

(Resumat de Gramatică: *Proposițiunile*.)

Exemple. — România este regat. — Regatul românesc e o țară bogată. — Românii își iubesc țara lor cea frumoasă. — Ei, odinioară au apărut-o vitejește în contra dușmanilor. — Pe câmpiile Bulgariei, apărătorii țării s'au luptat, acum patru-spre-dece ani, pentru neatarnarea patriii. — Astăzi Românii sint cunoscuți și prețuiți de lumea întreagă.

Regule.— 1°. Cum se formază o *propozițiune*?...—2°. Care sint *părțile principale* ale propozițiunii?...—3°. Ce este *predicatul*?...— Cu ce cuvinte facem întrebarea ca să cunoșcem predicatul?...— 4°. Ce *feluri de părți* poate să aibă o propozițiune?...

5°. Cum se numește propozițiunea care cuprinde in sine *atribute și compliniri*?...

6°. Ce este *complinirea*?... Ce este *complinirea circumstanțială*?....

Teme.—Din bucata de citire aleasă, veți forma *trei propozițiuni simple și trei propozițiuni dezvoltate*.— Cea d'intîi propozițiune simplă și cea d'intîi propozițiune dezvoltată vor răspunde la întrebarea: «*Ce este (subiectul)?*»—Cele d'a doua vor răspunde la întrebarea: «*Cum este (subiectul)?*»—Și celea d'a treia vor răspunde la întrebarea: «*Ce face (subiectul)?*».

[L. II.]

30. REPETIRE TRIMESTRIALĂ

(Deprinderi ortografice)

Exemple. MILOȘ CEL MILOȘ.

Un biet unchiés orb și șchiop își pierduse bēțul. El acum mergea pe uliță, dibuind cu mănile. — Un om bēt și uluit dete pește bietul unchiés. Moșul cel șchiop căzu într'o grópă de puț sleit. Înghesuit și făcut ghem in fundul gropii, el incepu să gémă. Miloș băiétul unui viier din vecinătate ieșise tocmai atunci de la școlă. Chiar aci el se oprise și șezuse jos, ca să-și alégă un ichiū pentru arșici. Miloș auzi cum gema in put unchiésul. — Atunci el repede se școlă și se duce într'acolo. Acolo ce să vază?.... El dări pe bētrānul căzut in put. — Milos era un băiét din cei mai cumințe, mai cumsecade și mai milosi. — «Aș-téptă nitel, mosule;—ii strigă el de șus. — Uite, mă repez iute acasă, să dau de șcire tati, să vie să te șcótă!»—El alergă d'afuga la viia tatălui său. Viierul

luă îndată o fringhie și un cos. Apoi alergă, împreună cu Miloș, și aminduoî scóseră pe bietul unchiéș din put. Unchiéșul mulțumi și binecuvintă pe viier și pe copilul șéu.—Viierul a fost un om deplin : harnic și virtos, la trup; darnic și virtuos la suflet. Fiul-séu Milos a fost un bătét milos. Dumnezeu să le dea numai bine!

Regule. — 1°. Când se întrebuintéză *trăsura-de-unire*?—
2°. Când se scrie *apostroful*?—3°. Câte feluri de ș avem?—
4°. Câte feluri de ł avem?—5°. Când scriem z, și când đ?

Teme. — Veî copia întocmăi pe cațetul cel bun, exemplul de mai sus, Miloș cel milos, avénd mare grijă să îndreptezi, după cele cinci regule de aci, toate greșelele de scriere ce veî găsi într'însul.

[L. III—IV.]

31. REPETIRE TRIMESTRIALĂ.

(Resumat de Gramatică : *Părțile cuvintării*).

Exemple.—Tótă pasérea pe limba sa piere.—Sângele apă nu se face.—Peșcele de la cap se impute.—Ce face drepta, să nu șcie stinga.—Cum iti veî așterne, așa veî dormi.—Ferul care nu se întrebuintéză, ruginește.—Vorba rea se duce ca glonțul.—Lucrul de astă-đi, nu'l lăsa pe mâne!—Mai bine vaî-de-mine! decât vaî-de-noi!

Regule. — 1°. *Dece* la număr sint părțile de vorbire sau *părțile cuvintării*, și anume:

1. Substantivul,	6. Verbul,
2. Articolul,	7. Adverbul,
3. Pronumele,	8. Prepozițiunea,
4. Adiectivul,	9. Conjucțiunea,
5. Numeralul,	10. Interjecțiunea.

2°. Care cuvinte se numesc *substantive*?... Care *adjective*?...— Ce este *articolul*?...— Ce este *pronumele*?...—

Ce înseamnă *numeralul*?—Care cuvinte se numesc *verbe*?
Ce sînt *adverbele*?...—Ce sînt *prepozițiunile*?...—Dar *con-*
punctiunile?...—Ce înseamnă *interjecțiunile*?...

3°. Câte feluri de *numere* au *substantivele*?... Câte le-
luri de *genuri* au ele?...—Care părți de cuvîntare mai au
feluri sau forme deosebite pentru *număr* și pentru *gen*?...

Teme. — Din bucată de citire aleasă, vei culege toate felurile părți
de cuvîntare și le vei scrie în șir, fie-care fel pe un rînd oșebit.

[L. II—III.]

TRIMESTRUL II.

32. C O M P U N E R E.

(Resumat de Fabulă).

Exemple. SÓRELE ȘI VÎNTUL.

1°. *Sórele* și *Vîntul* se certară, care din două va sili
mai repede *pe un călător*, să și lepede *haina* de pe dînsul.

2°. Din pricina *viscolului* ce ridică *Vîntul*, *călătorul*,
în loc să-și lepede *haina*, o stringea tot mai tare pe dînsul.

3°. *Sórele* începu și el a dogori; *căldura* lui tăcu
pe călător să asude și el își scóse *haina* de pe dînsul.

4°. *Vîntul*, cu rēul, nu ajunsese la scopul sēu. Din
contră, *Sórele*, prin blăndețea sa, *l'a* invins.

Regule. — 1°. Când vorbim sau scriem despre nișce ființe
închipte,—fie ele ómenī, fie animale, fie și lucruri neîn-
suflețite,—și le facem să cugete, să vorbescă și să se pórte
ast-fel cum se întimplă într'adevăr între ómenī cu minte
și cu pricepere, atuncī se chiēmă că noi facem o *Fabulă*.

3°. Spre a întocmi fabula de mai sus, iată în ce fel a
trebuit să urmăm:

a) Ne-am întrebat mai întii, din câte părți se compunc
fabulă «*Sórele și Vîntul*»?...—(din patru părți..)

b) Care e partea întii?.. Despre ce se vorbeșce în par-

tea acésta?...—(despre cërta între Sóre și Vint și despre scopul ce ei 'și au propus aminduoți...)

c) Care e partea a dnoa?.. Despre ce se vorbește în partea acésta?...—(despre mijlócele nepotrivate ce a luat Vintul spre a'și atinge scopul...)

d) Care e partea a treia?.. Despre ce se vorbește în partea acésta?...—(despre mijlócele nimerite ce a luat Sórele ca să'și atingă scopul...)

e) Care e partea a patra și din urmă?.. Despre ce se vorbește în partea acésta?...—(despre învțătura ce tragem dintr'acéstă fabulă...).

Teme.— 1. Veți resuma cele patru părți ale acestor fabule, adică veți scrie pe rând și pe scurt ce se spune în cele patru părți ale fabulii.

2. Veți prescrie pe caietul cel bun resumatul acestor fabule.

3. După modelul acesta, veți resuma din grați o altă fabulă, aleasă din cartea de citire.

[L. III.—IV.]

33. C A Z U R I.

Exemple.

Singular.

Plural.

1. Cine ară țarina?

Plugarul ară țarina. | *Plugarii* ară țarina.

2. A cui țarină o ară?

A plugarului țarină... | *A plugarilor* țarina...

3. Cui ai dat plugul?

Plugarului 'l-am dat... | *Plugarilor* 'l-am dat...

4. Fe cine veți arând?

Pe plugar îl veți arând. | *Pe plugarii* îi veți arând.

5. Cum ai chema pe plugar?

Plugare, vino 'n cóce! | *Plugarii*, stați pe loc!
sau *Plugarule!*   sau *Plugarilor!*

Regule.— 1°. Când dicem noi că un substantiv este la numărul singular?... Și când este el la numărul plural?..

2°. În propozițiunile din exemplele de mai sus, sub:

stantivele nearticulate și articulate le vedem scrise în cinci forme deosebite, la singular și în cinci, la plural.

3°. Aceste cinci forme deosebite, fie la singular, fie la plural, noi le numim *Cazuri*.

4°. *Cazurile* sint dar cu totul în număr de cinci, și anume :

- I. *Nominativul* (N.), cu care răspundem la întrebările: «*cine? ce?*»
(adică Numitor.)
- II. *Genitivul* (G.), cu care răspundem la întrebările: «*al cui? a cui? ai cui? ale cui?*»
(adică Făcător sau Posesor.)
- III. *Dativul* (D.), cu care răspundem la întrebarea: «*cui?*»
(adică Dătător.)
- IV. *Acuzativul* (Ac.), cu care răspundem la întrebările: «*pe cine? ce?*»
(adică Arătător.)
- V. *Vocativul* (V.), cu care chîemăm.
(adică Chîemător.)

6°. În orî-ce propozițiune, cuvintele ce servă ca *complînire directă*, se află la cazul *Acuzativ*; iar cuvintele ce servă ca *complînire indirectă*, se află: său la cazul *Dativ*, său puse după o prepozițiune.

Tema.— 1°. Din bucată de citire alésă, veî culege tôte substantivele cu *cazurile* lor.

2°. Veî forma o propozițiune cu un substantiv ca subiect și o veî schimba, după tôte *cazurile*, la singularul și la pluralul substantivului.

[L. II-III.]

31. SILABELE **ce** ȘI **ci**, **che** ȘI **chi**.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.— Costache, *cizmarul* din Chitila, e un *chiul* lui Chiriac.— El este un om *cîudat*. — N'a dat *nicî* unuia din noi de șcîre.— S'a *chibzuit* să plece la schit, la Cernica. — Acolo a luat *cinul* călu-

găresc. — 'Și-a schimbat numele. — Acuma îl cheâmă Chesarie. — El s'a închis cu cheia într'o chilie veche. Nu pré citește pe ciaslov, ci tot mereu se închină. — Se hrănește numai cu ridichi și cu alte rădăcini. — Dacă îi dice cine-va ceva, el răspunde: «Chelului tăchie nu'i trebuie!»

Regule — 1°. Consunanta *c*, când e urmată de un *e* și de un *i*, se rostește curat *ce* și *ci*, mai înmuțat de cum se pronunță silabele *ca*, *co*, *cu*, *că* și *că*.

2°. Când însă, între consunanta *c* și vocalele *e* și *i*, mai punem și un *h*, atunci sunetele devin mai tari, la fel cu silabele de mai sus. Silabele *che* și *chi* se rostesc înto-mai ca silabele *ke* și *ki*.

Teme. — Vei copia întocmai pe caiet exemplele de mai sus și apoi vei scrie pe patru rinduri osebite, toate cuvintele de acolo, în care vei găsi sunetele: *ce*, *ci*, *che* și *chi*.

[I. II.]

35. TERMINĂRILE SUBSTANTIVELOR.

Exemple.

Acum sintem în tómnă.	Am avut duoë tómnne bune.
Prună! ești o pómă bună.	Ce póme bune sint prun- nele!
În' grădină avem un ju- gastru.	În grădină nu pré sint jugăștri.
La fundul livezii este un codru.	Stejară deși cresc în codri.
Ai tu vre-un frate?	Eū am duoī frați.
Vinătorul a împușcat o vulpe.	Tu ai împușcat duoë vulpi.
Aveți voi car? aveți voi boi?	Noi avem patru care; avem opt boi.
Dar n'aveți cal.	Ba, avem șese cai!

Regule.—1°. Sunetul cu care se sfârșește o vorbă se cheamă *Terminarea vorbii*.

2°. La singular, substantivele se termină: sau cu una din vocalele: *ă, u, ă, e*, sau cu vre-o *consunantă óre care*.

3°. La plural, substantivele se termină cu una din vocalele: *e, i, ă*.

4°. Partea aceia a uniĭ vorbe, care nu se schimbă nici odată, se cheamă *Rădăcina* sau *Tulpina vorbii*.

Teme.— Din bucata de citire alésă, vei culege toate substantivele câte sînt la *singular* și toate câte sînt la *plural*, și le vei scrie pe două coloane, subliniind *rădăcina* cu o linióră, iar *terminările* cu două, după modelul lucrării de aci:

Singular.

Capr-ă

Codr-u

Plural.

Capr-e

Codr-i

(L. II.)

36. DECLINAREA.

Exemple

Singular.

N. Cine cósé hăinele?

Mas. *Croitorul* cósé hăinele.

Fem. *Croitorésa* cósé hăinele.

G. A cui hăină este nouă?

Mas. A *croitorului* hăină...

Fem. A *croitoresii* hăină...

D. Cui s'a plătit hăina?

Mas. *Croitorului* s'a plătit...

Fem. *Croitoresii* s'a plătit...

A. Pecine vedí cosénd hăine?

Mas. *Pe croitor* il vedí...

Fem. *Fe croitorésă* o vedí...

V. Chiémă pe croitor! — Mas. *Croitorule!* vin o'n còl
croitorésă! — Fem. *Croitorésò!* poftim încóce!

Plural.

N. Cine còse hăinele? Mas. *Croitorii* cos hăinele.
Fem. *Croitoaresele* cos hăinele.

G. Ale cui haine sint nouë? Mas. *Ale croitorilor...*
Fem. *Ale croitoaresele...*

D. Cui ați dat hăinele? Mas. *Croitorilor* le-am dat.
Fem. *Croitoaresele* le-am dat.

A. Pe cine vedeți cosënd hăinele? Mas. *Pe croitori* îi ved...
Fem. *Pe croitoarese* le ved...

V. Chiémă pe croitori! — Mas. *Croitorilor!* ha!, veniți!
croitoarese! — Fem. *Croitoaresele!* vë rog, poftiți!

Regule. — 1°. Schimbarea substantivelor articulate și nearticulate, după numere, după genuri și după cazuri, noi o numim *Declinare*.

2°. Așa dar, substantivele, de óre-ce își schimbă terminările lor, la singular și la plural, la masculin, la feminin și la neutru (sau ambigen), precum și la cele cinci cazuri, noi ñicem că ele se *declină*.

Teme. — Din bucată de citire alésă, vei culege tóte substantivele, articulate, și nearticulate și vei spune la fie-care: *numërul, genul și cazul* în care se află. Vei lucra după modelul urmator:

Al țaranului: este substantiv, la numërul *singular*, genul *masculin* și cazul *genitiv*.

[L. II-III.]

37. SILABELE **ge** și **gi**, **ghe** și **ghi**.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.—Mama Marghióla șede *ghemuită* în casă, într'un unghier. Ea cöse la *gherghef*. La *giam*, ea are *gherghine* și *maghiran*, în *ghivece*.—Ginerele ei *Gheorghie* intră în casă *gemend*.—«Of! ce *ger* e afară! Nicăcuțeți! Tóte florile din grădină aũ *degerat*.—Mie, gróznic 'mă-e frig la *degete* și la *genuchi*, Ba, 'mă-aũ *inghietat* și *genele* și *sprincenele*.—Gârla e *inghietată tun*».

Regule.—1º Consunanta *g*, când e urmată de un *e* și de un *i*, se rostește mai móle, mai muțat decum se pronunță în silabele *ga*, *go*, *gu*, *gá*, *gá*.

2º. Ca să înăsprim sunetul *g* dinainté vocalelor *e* și *i*, noi punem între consunanta *g* și acele vocale (*e* și *i*) litera *h*. Atunci sunetul devine tot atât de aspru ca în silabele: *ga*, *go*, *gu*, *gá*, *gá*.

Teme.—1º. Din bucata de citire alésă, vei culege tóte cuvintele cu *ge* și *gi*, și pe tóte cele, cu *ghe* și *ghi*, și le vei scrie pe duoé rinduri osebite!

[L. II]

38. COMPUNERE.

(Epistolă).

Exemple. O SCRISÓRE DE FELICITARE.

1º. Locul și Data:—(Mirceșci, 31 Dechemvrie 189...).

2º. Titlul:—(Iubite tată!)

3º. Introducerea:—(... fiind a-duoa-dă numele tatălui și totdeodată și diua cea d'intiũ a unui an nou, întrega familie are să se bucure.—Arătare a păreri-de-rėũ că scriitorul nu póte lua parte la acea induoită sėrbare, din cauză că el se află departe....)

4°. Anunțarea:— (...trămiterea acestui scrisori de felicitare, care va aduce tutulor aminte despre cel ce lipsește.....)

5°. Cuprinsul:— (... vorbe de felicitare, prin urările: să trăiești! la mulți ani!..., îndreptate, pe de-o-parte tatălui, pentru ziua sa; iar pe de altă parte, întregii familii, spre a-i ura un an fericit...)

6°. Închieterea:— (...săruturi de mână și salutări pentru sie-care, după cuvântă.....)

7°. Subscrierea sau Iscălitura:— (Al D-tale .....)

8°. Adresa din afară, pe plic:— (D-sale Domnului Vasile (.....), la Iași, Strada..... No...)

Regule.— 1°. Când vrei să spui ceva, cuiva care nu e de față, îi trimiți vorbă prin scrisore. Scrisorea pe care o trimiți se mai numește: *Carte* sau *Epistolă*.

2°. În scrisore, îi spui, mai pe scurt, ceia-ce 'i-ai spune din grai, dacă ar fi de față. Așa bună-ora, poți să'l felicită, adică să'i urezi îndelungată viață, sănătate bună și mulțumiri de tot felul, cu prilejul său ocaziunea anului nou, a zilei sale de naștere, ori de nume, ori altele. Poți să'i și mulțumești pentru ceva ce ți-a dat sau ți-a lăgăduit.

Teme.— 1°. După punctele însemnate la *exemple*, vei face o scrisore de felicitare către tata, de ziua de S-tul Vasile.

2°. Acea scrisore o vei prescrie pe caietul cel bun de compuneră.

3°. Vei face din grai câte o scrisore de felicitare către Bunica și către un frate mai mare: pe Bunica o vei felicita de anul nou; iar pe fratele mai mare (pe Nenea), îl vei felicita pentru trecerea cu succes al examenelor din clasa I-ă.

[L. III-IV.]

39. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR MASCULINE,
TERMINATE CU O CONSUNANȚĂ.

Exemple.

TRANDAFIR.

Singular

N. Ce a înflorit?

Nearticulat. Un trandafir mic a înflorit.
Articulat. Trandafirul mic.....

G. A cui flóre e albă?

Neart. A unui trandafir mic....
Art. A trandafirului mic.....

D. Cui s'a pus o proptea?

Neart. Unui trandafir mic.....
Art. Trandafirului mic.....

Ac. Ce vedeți înflorind?

Neart. Un trandafir mic....
Art. Trandafirul mic....

V. Ce mai flóre!

Neart. Trandafire mic! ce frumos ești!
Art. Trandafirule mic! mult ești frumos!

Plural

N. Ce cöpăcei au înflorit?

Neart. Unii trandafiri mici au înflorit.
Art. Trandafirii mici...

G. Ale cui flori sint albe?

Neart. Ale unor trandafiri mici
Art. Ale trandafirilor mici...

D. Cui s'au pus proptele?

Neart. *Unor trandafiri mici...*

Art. *Trandafirilor mici...*

Ac. Ce vedeți înflorind?

Neart. *Ună trandafiri mici...*

Art. *Trandafirii mici...*

V. Ce mai flori!

Neart. *Trandafiri mici! Ce draguți sinteți!*

Art. *Trandafirilor mici! multimi placeți!*

Regule. — Tote substantivele masculine, terminate cu o *consunantă*—(*pom, măr, cal, urs, cerb*), se declină întocmai ca substantivul *trandafir*.

Teme. — În bucata de citire alésă, veți sublinia toate substantivele masculine terminate la nominativ cu o *consunantă* și veți ține minte numărul și cazul fie-căruia.

[L. II.]

40. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR MASCULINE,
TERMINATE CU VOCALA **e**.

Exemple.

MUNTE.

Singular.

F. Ce este păduros?

Neart. *Un munte nalt ..*

Art. *Muntele nalt...*

G. A cui pădure este désă?

Neart. *A unui munte nalt....*

Art. *A muntelui nalt....*

D. Cui ducem vara dorul?

Neart. Unui munte nalt.,...

Art. Muntelui nalt.....

Ac. Ce vești colo 'n depărtare?

Neart. Un munte nalt.....

Art. Muntele nalt.....

V. Ce mai munte!

Neart. Munte nalt! Eu te doresc!

Art. (Nu se întrebuințează).

Plural.

N. Ce locuri pot fi păduröse?

Neart. Unii munți nalti.....

Art. Munții nalti...

G. Ale cui coste sint păduröse?

Neart. Ale unor munți nalti....

Art. Ale munților nalti. ..

D. Cui ducem noi vara dorul?

Neart. Unor munți nalti.....

Art. Munților nalti....

Ac. Ce vedeți colo 'n depărtare?

Neart. Unii munți nalti....

Art. Munții nalti.....

V. Ce mai munți!

Neart. Munți nalti! Mă-e dor de voi!

Art. Munților nalti! Ce măreți sinteți!

Regule. — Töte substantivete masculine terminate cu vocala *e*, se declină intocmai ca substantivul *munte*—(burete, vierme, sticlete, iepure, fluture, pește....)

Teme. — În bucata de citire alésă, vei sublinia toate substantivele masculine, terminate la nominativ cu vocala *e*, și² vei ține minte numărul și cazul fie-căruia.

[L. (II)]

---

41. SILABELE **ște** ȘI **ști**, **șce** ȘI **șci**.

(Deprinderi ortografice)

Exemple. — Ștefan-cel-Mare moșteni tronul Moldovii. — El fu mare meșter în războie. — Purure stătu deștept la primejdiile țării. — Cu oștile sale, imprăștie pe dușmanii străini. — În timp de liniște, el mingăie răstriștele poporului.

Ōmenii mari cunosc mai multe lucruri decât copiii. — Cunoștința lucrurilor nu se câștigă numai cu bani. — Acestea să-ți fie spre știință!

Regule. — 1°. Sunetul sîsiitor *s* se face șuerător, când îl scriem cu o codiță dedesubt.

2°. — Sunetele pe care le rostim *ște* și *ști*, noi le scriem în două feluri. — În unele cuvinte, lipim de litera *ș*, silabele *te* și *ti*. Atunci sunetele *ște* și *ști*, nu se pot schimba nici odată. (*Ștefan, meșter, liniște, știucă, știr, știrb, ștevie*).

3°. — Într'alte feluri de cuvinte, rostite ca *ște* și *ști*, lipim de litera *ș*, silabele *ce* și *ci*. Acesta o facem, fiind-că în unele cuvinte înrudite cu dinsele, aflăm curat litera *c*, (*peșce—pescar, cunosc—cunoștință și știință*).

Teme. — Vei copia întocmai pe caietul cel bun, toate exemplele de mai sus, și vei sublinia pretutindenî silabele *ște*, *ști*, *șce*, *șci*.

[L; II]

42. DECLINAREA SUBSTANTIVEIȚOR MASCULINE
TERMINATE CU VOCALA **u**.

Exemple.

LEŪ.

Singular.

- I.** Cine are cóma frumósa? Neart. *Un leū mare are cóma frumósa.*
- Artic. *Leul mare....*
- II.** A cui cómă este frumósa? Neart. *A unū leū mare....*
- Artic. *A leulū mare....*
- III.** Cui îi place carnea vie? Neart. *Unū leū mare....*
- Artic. *Leulū mare....*
- IV.** Ce veđi la menagerie? Neart. *Un leū mare....*
- Artic. *(Pe) leul mare..*
- V.** Chiémă pe leū! Neart. *Leū! rege al fiarelor!*
- Artic. *Leule! supune-te omulū!*

Plural.

- I.** Care fiare aū cóme frumóse? Neart. *Nișce leī mari aū cóme frumóse?*
- Artic. *Leī mari...*
- II.** Ale cui cóme sint frumóse? Neart. *Ale unor leī mari...*
- Artic. *Ale leilor mari...*

D. Cui se dă carne vie ?

Neart. *Unor lei mari...*

Artic. *Leilor mari...*

Ac. Ce ai vădut la menagerie ?

Neart. *Niște lei mari...*

Artic. *(Pe) lei mari...*

V. Vorbește leilor !

Neart. *Ce lei mari !*

Art. *Leilor ! astimpărați-vă !*

Regule.— Tóte substantívele masculine terminate cu vocala *u*;—fie ea lungă (*u*), fie scurtată (*ü*)—, se declină întocmai ca substantivul *leü*, (*zmeü, dulceü, calëü, nătărăü, dëü: socru, cuscru, codru*).

Teme.— 1°. În bucata de citire alésă, vei sublinia tóte substantívele masculine și vei spune numărul și cazul lor.

2°. Vei scrie pe căfet declinarea substantivului «Codru» în scurte propozițiuni, bine potrivite.

[L. II.]

43. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR MASCULINE TERMINATE CU VOCALA **a**.

Exemple.

POPĂ.

Singular.

F. Cine a intrat pe pórta ?

Neart. *Un popă al nostru...*

Artic. *Popal nostru....*

G. A cui este crucea asta ?

Neart. *A unui popă al nostru.*

Artic. *A popii nostru...*

D. Cui ai trimis cartea?

Neart. Unui *popă* al nostru.

Artic. *Popii* nostru

Ac. Pe cine auđi citind?

Neart. *Pe un popă* al nostru.

Artic. *Pe popal* nostru...

V. Ia, chiema pe popa!

Neart. Ah! *popă*, fieți milă!
vino'ncóce!

Artic. Părinte! *popo!* poftim
la noi!

Plural.

N. Ce ómenii vin la noi?

Neart. Nișce *popi* ai noștri...

Artic. *Popii* noștri...

G. Ale cui sint odăjdiile?

Neart. *Ale unor popi* ai noștri.

Artic. *Ale popilor* noștri.

D. Cui ați dat cărțile?

Neart. *Unor popi* ai noștri.

Artic. *Popilor* noștri...

Ac. Pe cine ai vedut la biserică?

Neart. *Pe nișce popi* ai
noștri.

Artic. *Pe popii* noștri...

V. Chiemați pe popii!

Neart. *Popi!* stilpi ai Bi-
sericii!

Artic. *Popilor!* vė cer ajutor!

Regule.— Tóte substantivele masculine terminate cu vo-
cala *ă*, se declină întocmai ca substantivul *popă*, (*tată, pașă,*
agă, vodă).

Teme.— 1°. În bucata de citire alésă, vei sublinia toate substantivele masculine și vei spune numărul și cazul lor.—2°. Vei scrie pe cafet declinarea substantivului «Tată» în scurte propozițiuni bine potrivite.

[L. II.]

14. SUNETUL Ó (oa).

(Deprinderi ortografice)

Exemple. Omul se rógă de Domnul ceresc și îi ȳice:— «Dómne! ajută-ne, rogu-te, pe noi ómenii! Dă-ne sóre! Scuteșce-ne de fómete!» — Plóia este pri-incióasă pentru ogor. Dar pré multe ploii sînt vătămátore ogórelor.—Pe cóstele Mării-Negre orí-ce strim-tóre de apă se chîemă boaz. Pe acolo sînt multe boazurii saii strimtorii.

Regule.— 1°. Sunetul diftongat *oa* derivă mai totdeauna din vocala *o*.—Atunci noi îl scriem neapărat cu vocala *o* accentuată, (*ó*).

2°. Totuși sînt și câte-va cuvinte pe care trebuie să le scriem cu silaba: *oa*, (*boaz*, *poporul moabit*, *șérpele boa*,...)

Teme.— Din bucata de citire alésă, vei culege toate cuvintele ce conțin sunetul *oa*, și le vei scrie, punénd în fața fie-cáruia pe cel cu *o* simplu, din care derivă diftongul *ó*.

[L. II.]

15. COMPUNERE.

(Descriere)

Exemple.

APA.

1°. Ce este apa?...—(*un lichid*...).

2°. Unde se află apa?...—(*in gárle, in puțuri, in fántâni, in lacuri, in mare, in pămînt, in aer*...).

3°. Cum este apa?...—(*limpede, turbure, multă, puțină, adincă, străvedie*...).

4°. Ce este apa pentru toate ființele?..—(o băutură
capărată...). — Ce se întâmplă plantelor, dacă n'au
pă?... (...se usucă...). — Ce se întâmplă, fără apă, ani-
malelor și oamenilor?...—(pot să și moră de sete....).—
Ce feluri de animale pot trăi numai în apă?...

5°. Cum trebuie să fie apa de băut?—(prospătă,
impede, fără coloare, fără miros...).

6°. De ce nu e bine să bem apă prea rece?....

7°. Ce se întâmplă cu apa, când este la căldură?
(se preface în aburi...).— Ce sunt norii?...—(aburi suiți
în nalțime...).—Ce se întâmplă cu apa din nori?...—
(cade pe pământ, ca ploaie, ca piatră sau grindină, ca
zăpadă...).—Unde pătrunde apa de ploaie?.., (în pământ...).—Cum iese afară din pământ?...—(ca izvor...)
Unde se scurge izvorul?...—(în gârle, în riuri, în mare).

8°. Ce se întâmplă iarna cu apa?... — Cum este
ghița?...—(tare, rece, străvechie...).

9°. Sub câte forme diferite ni se arată apa?...—
(ca corp lichid, ca corp solid și ca corp gazos....).

10°. Care sunt foloșele apii?.....

Teme — 1. Veți descrie, tot de pe punctele de mai sus, două alte
obiecte lichide: «Vinul» și «Laptele.» — 2. Răspunsurile despre «Apă,
le veți prescrie pe caietul cel bun.

[L. III—IV.]

46. DECLINAREA UNOR SUBSTANTIVE NEUTRE SAU AMBIGENE.

Exemple.

• CAR.

Singular.

¶. Ce duruie pe drum?

Neart. Un car gol duruie pe drum....
Art. Carul cel gol...

G. A cui rôtă e stricată? | Neart. A unui car gol...
| Art. A carului celui gol...

D. Cui o să punem loit- | Neart. Unui car gol...
trele? | Art. Carului celui gol...

Ac. Ce auți duruind? | Neart. Un car gol...
| Art. Carul cel gol...

V. Ce dici despre car? | Neart. Ce mai car gol!
| Art. Ci că stăi, carule!..

Plural.

N. Ce duruie pe stradă? | Neart. Nișce care góle duruie
pe stradă.
| Art. Carele góle...

G. Ale cui róte sint noue? | Neart. Ale unor care góle...
| Art. Ale carelor góle...

D. Cui să punem oști | Neart. Unor care góle...
nouï? | Art. Carelor góle..

Ac. Ce veți sub șopru? | Neart. Nișcui-va care góle...
| Art. Carele cele góle..

V. Ce mai care! | Neart. Halal d'aie care góle!
| Art. Opriți-vă, carelor góle!

Regule. — 1. Substantivele neutre ce se termină, la singular, cu o *consunantă* óre-care și, la plural, cu vocala *e*, se declină întocmai ca substantivul *car*, (*umăr, picior, umbrel, deget, cap (capete), cuțit* și altele).

Teme:— Veți declina pe cațet, în propozițiuni potrivite, substantivele neutre, «Cap» și «Topor», numai cu formele lor articulate.

(L. II).

47. DECLINAREA ALTOR SUBSTANTIVE NEUTRE.

Exemple.

STÉG.

Singular.

N. Ce se pòrtă 'n fruntea óstii? [Neart. *Un stég tricolor é în fruntea óstii.*
Art. *Stégu tricolor....*

G. Ale cui colorii sint trei? [Neart. *Ale unii stég tricolor.*
Art. *Ale stégului tricolor...*

D. Cui urméză óstea? [Neart. *Unii stég tricolor...*
Art. *Stégului tricolor...*

Ac. Ce vedem în fruntea óstii? [Neart. *Un stég tricolor...*
Art. *Stégul tricolor...*

V. Ce mai stég! [Neart. *Stég tricolor! pe tine te ciustim!*
Art. *Stégule tricolor! tu stai falnic în bătălie!*

H. Ce stă în fruntea oștilor?
 Neart. *Stéguri* tricolore se ved în fruntea oștilor.
 Art. *Stégurile* tricolore filfii în fruntea oștilor.

G. Ale cui stofe sînt gaurite de glonțe?
 Neart. *Ale unor stéguri* tricolore.
 Art. *Ale stégurilor* tricolore.

D. Cui urmază oștirile?
 Neart. *Unor stéguri* tricolore.
 Art. *Stégurilor* tricolore....

Ac. Ce vedem în fruntea oștirilor?
 Neart. *Stéguri* tricolore....
 Art. *Stégurile* tricolore....

V. Ce mai stéguri!
 Neart. *Stéguri* tricolore!
 semn de glorie!
 Art. *Stégurilor* tricolore!
 noi vë cinstim!

Regule. — Tóte substantivele neutre, terminate la singular cu *o consunantă*, precum și unele din cele terminate cu *vocala scurtată ũ*, se declină întocmai ca substantivul *stég*, (*gât, cort, foc, plaiŭ, naiŭ, graiŭ*).

Teme. — 1. Din bucata de citire alésă, vef sublinia tóte substantivele neutre, ce se declină la fel cu substantivul *stég*.

2. Vef declina pe cațet, în propozițiuni potrivite, vorbele «Cort» și «Graiŭ.»

[L. II.]

Exemple.

RĂZBOIUL.

Singular.

N. Este vre un rău cu folos? Neart. Un război e un rău
cu folos.
Art. Războiul e un rău cu
folos.

G. Ale cui întâmplări ne-au
priit noă? Neart. Ale unui război cu
Turcii.
Art. Ale războiului cu.. »

D. Cui datorim neatir-
narea țării noastre? Neart. Unui război cu
Turcii.
Art. Războiului cu Turcii.

Ac. Ce au făcut ostașii noștri
la Plevna? Neart. Război cu Turcii.
Art. Războiul cu Turcii.

V. Ce mai război!
Neart. Război! tu ne-ai
adus Regatul!
Art. Războiule de neatir-
nare! să fii bine-cuvintat!

Plural

N. Sint ore rele cu folos? Neart. Unele războie sint cu
folos!
Art. Războiele câștigate sint
cu folos.

G. Ale cui urmări sint nen-
rocoșe? Neart. Ale unor războie
pierdute.
Art. Ale războielor pierdute.

D. Cui să nu se încredă po-
porele?

Neart. Unor războie ne-
drepte.
Art. Războielor nedrepte.

Ac. Ce găsim în Istoria
noastră?

Neart. Multe războie cu
Turcii.
Art. Războiele Romanilor
cu dușmanii țării.

V. Ce de războie!

Neart. Războie! voi ne-ați
slăbit în trecut!
Art. Războielor! tot voi ne-
ați înălțat acum!

Regule.— 1°. Unele substantive neutre ce se termină la sin-
gular cu vocala scurtată *ă*, se declină întocmai ca substan-
tivul *războiă*, (*hirdăă*, *heleșteă*, *pustiă*, *burghiă*, *ouă*,
piriă, *straiă*, *călcăă*; dar *friă-frine*, *briă-brine*).

2°. Sint puține substantive neutre, care se termină,
atit la singular cât și la plural, cu vocala *e*, ca: *nume*, *pro-
nume*, *renume*, *fole*. Substantivele aceste au formele ur-
mătoare: a) *Sing. neart.* și *art. N. Ac.* și *V.*: *nume-numele*.
G. și *D.*: *nume-numelă*. b) *Plural, N.* și *A.*: *nume-numele*,
G. D. și *V.*: *nume-numelor*.

3°. Substantivele neutre se declină și ele articulate și
nearticulate.

4°. Tote substantivele *masculine* și tote cele *neutre*,
cărora le putem dice și *ambigene*, când le declinăm *nearticu-
late*, au câte o *singură* formă la singular și *alta* la plural.

Temă.— 1°. Din bucate de citire aleasă, vei sublinia tote sub-
stantivele ambigene, însemnându-ți la sic-care cum se declină.

2°. Vei declina pe caiet, în propozițiuni potrivite, cuvintele: «*Pirăă*»
și «*Fole*» atit articulate cât și nearticulate.

[L. II.]

49. DECLINAREA SUBSTANTIVEI. OR FEMININE.
TERMINATE CU **ă**.

Exemple.

CAPRĂ.

Singular.

N. Cine dă lapte sănătos? Neart. O capră roșie dă
lapte sănătos.
Art. Capra roșie...

G. Al cui lapte este sănătos? Neart. Al unii capre roșii.
Art. Al caprui roșii...

D. Cui să dăm nutreț bun? Neart. Unii capre roșii...
Art. Caprui roșii...

Ac. Pe cine veți păscând? Neart. O capră roșie...
Art. Pe capra roșie...

V. Chiemă capra. Neart. Capră roșie! vino
să te-adăp!
Art. Capro roșie! (Nu se
pré dice).

Plural.

N. Cine ne dă lapte sănătos? Neart. Unele capre roșii...
Art. Caprele roșii...

G. Al cui lapte e sănătos? Neart. Al unor capre roșii.
Art. Al caprelor roșii...

D. Cui să dăm hrană bună?

Neart. *Unor capre roșii...*

Art. *Caprelor roșii...*

Ac. Fecine vedeți păscând?

Neart. *Nisce capre roșii...*

Art. *Pe caprele roșii...*

V. Chiemați caprele!

Neart. *Ile! Capre roșii!*
veniți!

Art. *Caprelor roșii!* nu
fugiți!

Regule.— Tóte substantivele feminine, terminate la, singular, cu vocala *ă* și, la plural, cu vocala *e*, se declină întocmai ca substantivul *capră*, (*casă*, *vacă*, *grădină*, *piuă*).

Teme.— 1°. În bucata de citire alésă, veți sublinia tóte substantivele feminine, terminate la singular cu vocala *a* și la plural cu vocala *e*, și veți spune la ce număr și la ce caz ele se află.

2°. Veți declina pe caiet substantivul «Grădină» cu articol la singular și fără articol la plural. Veți pregăti în minte mici propozițiuni pentru fiecare caz al acestor cuvinte.

[L. II.]

50. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR FEMININE,
TERMINATE CU **a**, **ea** ȘI **i**.

Exemple.

B A S M A.

Singular.

N. Ce e acésta?

Neart. *O basma nouă e a-*
césta.

Art. *Basmaña cea nouă...*

G. A cui față e verde?

Neart. *A unui basmale noui.*

Art. *A basmalii noui...*

D. Cui s'a dat o față verde?

Neart. *Unii basmale noui..*

Art. *Basmalii noui...*

Ac. Ce ai cumpărat la tirg?

Neart. O basma nouă. .

Art. Basmaia cea nouă.,

V. Ce mai basma!

Neart. Of! basma nouă! ce verde ești!

Art. (Nu se întrebuintează).

Plural.

N. Ce sint acestea?

Neart. Basmale noui sint
astea.

Art. Basmalele cele noui..

G. Ale cui fețe sint frumoase?

Neart. Ale unor basmale
noui.

Art. Ale basmalelor noui.

D. Cui să dăm fețe frumoase?

Neart. Unor basmale noui.

Art. Basmalelor celor noui.

Ac. Ce ai cumpărat din

tirg?

Neart. Basmale noui..

Art. Basmalele astea noui.

V. Ce mai basmale!

Neart. Basmale! basmale
de vinzare!

Art. Basmalelor! bine imi
prindeți!

Regule.— Tote substantivile feminine, care se termină cu vocalele apăsate *a*, *ea* și *i*, se declină întocmai ca substantivul *basma*, (*mușama*, *canava*, *mantă*, *cazma*, *oca*, *saca*, *viștea*—*viștele*, *vergea*—*vergele*, *di*—*diile* și altele).

Teme.— 1°. În bucata de citire aleasă, vei sublinia toate substantivile feminine, terminate la nominativ cu *ă*, cu *a*, cu *ea* și cu *i*, și vei spune la ce număr și la ce caz se află. — 2°. Vei declina pe caiet sub-

stantivele «Saca, Lalea și Di», cu articol la singular, și fără articol la plural.—Veți pregăti în minte mici propozițiuni pentru fie-care caz al acestor cuvinte.

[L. II.]

51. SUNETELE *é* ȘI *ea*.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.—Astă tómnă, soră-meă Flórea avea o vițea, o mîea și o iedă négră. Adesé, ea le ducea în cirédă. Acolo ercau vițelele, mîelele și iedele ómenilor din sat. Cu dinsele alăturé, ele pășceau într'o vâlcea d'a-drépta iezăturii.

Íerna, ori-ce orașén are obiceiú să mérgă uneori la teatru, ca să'și petrécă séra. Spre a intra, trebuie să 'și ıea la cassă un bilet din teancul de bilete.

Regule.— 1°. Sunetul *ea* se scrie mai totdeauna cu diftongul *ea*, la sfîrșitul cuvintelor.

2°. De câte-ori însă sunetul *ea* este derivat din vocala simplă *e*, mai totdeauna se scrie cu vocala *e* accentuată *é* (*flori-flóre*).

3°. Tot cu *é*, scriem și adverbele și prepozițiunile ce au la sfîrșit sunetul *ea*, (*adesé, pré*).

4°. Când sunetul *ea* se află în mijlocul unui cuvint, fără ca să putem găsi un alt cuvint apropiét cu vocala simplă *e*, din care să putem deriva diftongul *ea*, atunci îl scriem cu diftongul *ea*, (*teatru, teanc, ocean...*)

Teme.— Din bucata de citire alésă, veți culege tóte cuvintele cu sunetul *ea*, pi le veți scrie, despărțindu-le în silabe și arătând tot de odată derivările, unde se vor afla.

[L. II.]

52. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR FEMININE,
TERMINATE CU e.

Exemple.

VALE.

Singular.

N. Ce este rēcorōsă?

Neart. O vale îngustă e rē-
corōsă.

Artic. Valea îngustă...

G. A cui apă este repede?

Neart. A unii văi înguste...

Artic. A văii înguste...

D. De-a-lungul cui curge
gârla?

Neart. De-a-lungul unii văi
înguste..

Artic. De-a-lungul văii celui
înguste...

Ac. Ce veđi în depărtare?

Neart. O vale îngustă...

Artic. Valea cea îngustă...

V. Ce mai vale!

Neart. O! vale îngustă! mī-e
dor de tine!

Artic. Valeo îngustă! Eū te
doresc!

Plural.

N. Ce sînt rēcorōse?

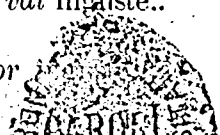
Neart. Unele văi înguste sînt
rēcorōse.

Artic. Tōte văile înguste...

G. Ale cui ape sînt repede?

Neart. Ale unor văi înguste..

Artic. Ale văilor

D. Cui dă cerul rĂcĂre?

Neart. *Unor vĂi înguste...*

Artic. *VĂilor înguste...*

Ac. Ce veđi in depĂrtare?

Neart. *Nișce vĂi înguste...*

Artic. *VĂile cele înguste...*

V. Ce mai vĂi!

Neart. *VĂi înguste! vĂ do-
resc!*

Artic. *VĂilor înguste! mult
imi placeđi!*

Regule. — TĂte substantivele feminine, care se terminĂ la singular, cu vocala *e*, dupĂ o consunĂ, se declinĂ in-
toemĂi ca substantivul *vale*, (*cale, punte, parte, riĂcihe*).

Teme. — 1°. In bucata de citire alĂsĂ, veđi sublinia tĂte substan-
tivele feminine, terminate la singular, cu *e*, și le veđi spune numĂrul și
cazul. — 2°. Veđi declina pe cađet substantivele «*RĂcihe*» și «*Parte*,»
articulate, in propoziđiuni potrivite!

[L. II.]

53. DECLINAREA SUBSTANTIVELOR FEMININE
TERMINATE CU **e** ȘI **Ă**.

Exemple.   1°. **PRĂVĂLIE.**

Singular.

H. Ce este la colđul casii?

Neart... *O prĂvălie.*

Artic. *PrĂvălia...*

G. Al cui gĂm e spart?

Neart. *Al unui prĂvălii din
colđul casii.*

Artic. *Al prĂvălii....*

D. Cui îi trebuie un gĂm?

Neart. *Unii prĂvălii din colđul
casii.*

Artic. *PrĂvălii din....*

Ac. Ce veđi acolo?

Neart. O prăvălie din colțul
casii.

Artic. Prăvălia din....

V. Ce mai prăvălie!

Neart. Prăvălie! tu ești în
colțul casii.

Artic. Prăvălia! acolo'i bo-
găția!

Plural.

N. Ce clădiri sint pe aci?

Neart. Numai prăvălii de fe-
rărie sint pe aci.

Artic. Prăvăliile de ferărie...

G. Ale cui gămurii s'au
spart?

Neart. Ale unor prăvălii de
ferărie.

Artic. Ale prăvăliilor....

D. Cui are să se puie gă-
murii?

Neart. Unor prăvălii de fe-
rărie.

Artic. Prăvăliilor de ferărie.

Ac. Ce veđi colo?

Neart. Niște prăvălii în colțul
casii.

Artic. Frăvăliile din....

V. Ce mai prăvăli!

Neart. Prăvălii! pré sinteți
scumpe.

Art. Prăvăliilor! M'ați stins!

20. MARFĂ.

Singular.

N. (Ac. și V.)

Neart. O marfă bună e scumpă

Artic. Marfa bună....

G. (și D.)

Neart. Prețul unii *mărŃi* bune e mare
Artic. Prețul *mărŃii* bune....

Plural.

N. (Ac.)

Neart. Ori-ce *mărŃuri* (sau *mărŃi*)
bune sint scumpe.
Artic. *MărŃurile* (sau *mărŃile*) bune....

G. (D. și V.)

Neart. Prețul unor *mărŃuri* (sau *mărŃi*)
bune e mare.
Artic. Prețul *mărŃurilor* (sau *mărŃilor*)
bune.

Regule. — 1°. Substantivele feminine, care se termină cu vocala *e*, după vocala *i* intrăgă, se declină intocmai ca substantivul *prăvălie*, (*magazie*, *herghelie hărtie*....)

2°. Substantivele feminine, care se termină, la N. singular, cu vocalele *ă* sau *e*, iar la N. plural, cu silaba *uri*, se declină intocmai ca substantivul *marfă*, (*lăfă*, *trébă*, *vreme*).

3°. Tote substantivele feminine, când le declinăm *nearticulate*, au o *singură* și *aceiași* formă pentru G. și D. la singular, și pentru *tote* casurile de la plural, și altă formă pentru N. Ac. și V. la singular.

Teme. — 1°. Din bucata de citire alésă, vei sublinia *tote* substantivele feminine învățate și le vei spune numărul și cazul. — 2°. Vei declina pe caŃet substantivele «Herghelie» și «Vreme» articulate, în propozițiuni potrivite!

[L. III.]

54. DECLINAREA NUMELOR PROPRII.

Exemple.

10. Nume proprii de persoane.

Masculin.

Singular.

Feminin.

N. Cine scrie?

Stefan scrie.

Maria scrie.

G. *A cui este scrisoarea asta?*

a lui Ștefan..... | a Marii.....

D. *Cui îi scrii?*

lui Ștefan..... | Marii.....

Ac. *Pe cine chemi?*

pe Ștefan..... | pe Maria.....

V. *Chiemă'i!*

Ștefane! vino 'n có! | Mario! vin' aci!

20. *Nume proprii de popore, de locuri și de sărbători.*

Plural.

N. *Ce sint Români?—Carpații?—Floriile?*

Românii sint un | Carpații sint munți | Floriile sint sër-
popor înțelept. | nalți. | bători de pri-
măvară.

G. *A cui laudă să facem?*

a Românilor... | a Carpaților... | a Floriilor...

D. *Cui să dăm laudă?*

Românilor... | Carpaților... | Floriilor...

Ac. *Pe cine vom lăuda?*

Ce vom lăuda?

pe Români... | Carpații... | Floriile...

V. *Chiemă'i in ajutor!*

Români! Români- | Carpați! Carpați- | Florii, Floriilor!
lor! fiți înțelepți! | lor, ce înalți sinteți! | veniți cu primă-
vara!

30. Nume proprii de zile

Singular.

Plural.

N. <i>Vinerea</i> este o zi ca toate zilele. G. Ziua <i>Vinerii</i> nu-i serbătoare. D. <i>Vinerii</i> mă incred ca și ori-cării zile. A. Aștept <i>Vinerea</i>.	<i>Vinerile</i> comune nu sînt serbători. Numărul <i>Vinerilor</i>, ce's serbători, nu e mare. <i>Vinerilor</i> mă incred ca și ori-cărora zile. Numără <i>Vinerile</i> dintr'un an!

Regule.— 1°. Numele proprii de persoane, noi le declinăm mai totdeauna la singular. Une-ori se declină și la numărul plural, întocmai parc'ar fi nume comune. Numele de popore le declinăm întocmai ca numele comune, atit la singular cât și la plural.

2°. Unele nume de locuri și de serbători, le declinăm numai la singular, (*Craiova, Olt, Crăciun.*.); altele le declinăm numai la plural, (*Balcani, Piclele, Rusalii*).

3°. Numai numelor proprii de persoane masculine, le punem, in cazurile, **G.** și **D.** la singular, inainte, (*al lui Ion și nu al Ionului și Ionului...*)

4°. Numele zilelor, terminate cu voçala scurtată *i*, se declină întocmai ca numele *Vineri*, (*Luni, Marți, Mercuri...*)

Teme. — În bucata de citire alésă, vei sublinia toate numele proprii și vei spune numărul, genul și cazul in care ele se află acolo.

[L. III]

55. REPETIȚIE LUNARĂ.

(Deprinderi ortografice, la dictare și memorizare)

Exemple. — Poesia «*Ierna*» de V. Alecsandri.

Teme. — 1°. Vei învăța pe dinafară întregă poesia insemnată aci.— 2°. O vei transcrie din memorie pe cățet.— 3°. Vei sublinia in întreaga copie

a poeziei «learnă», toate cuvintele cu sunetele τ și δ ; cu $ó$ și ou ; cu e și ea ; cu $\ddot{a}$ derivat din a ; cu sunetele ξ și η ; cu silabele ce , ci , che , chi , ge , gi , ghe , ghi și cu silabele ξte , ξti , ξce , ξci . Asemeneé vei sublinia toate cuvintele cu *trásura-de-unire* și pe cele cu *apostrof*.

(L. II-III)

56. COMPUNERE.

(Descriere)

Exemple. TERMOMETRUL.

1⁰. Ce este termometrul?...—(un aparat cu care se măsórá temperatura)...

2⁰. Câte pãrți se vëd în termometrul nostru?...—(tãblița, tãva saú tubul de sticlã și argintul-viú saú mercurul)...

3⁰. Ce vedem pe tãblița?...—(însemnare de grade).

4⁰. Cum este tubul?...—(subțire și pretutindenți de o potrivã, la grosime).

5⁰. Cum este mercurul?... (...lichid, de colórea argintului...)

6⁰. Cum se cunóșce temperatura, pe termometru?...—(...de pe grade...)

7⁰. Cum se face gradarea termometrului?...—(...se baqã mãi întâi tubul într'un vas cu ghiãtã și apoi, într'alt vas cu apã ferbënd în colcote)...

8⁰. Ce grade de temperaturã se însemnézá când e tubul în ghiãtã?...—(...zero (0) grade...)—Ce grade când e în apa'n colcote?...—(100 grade).

9⁰. Cum se însemnézá gradele dintre 0 și 100?...—(impãrțind distanța dintre ele, în una-sutã pãrți egale...).

10°. Care sînt gradele ce arată căldura?...—(de la zero în sus)...—Care sînt cele ce arată răceala?...—(de la zero în jos...).

11°. Câte alte feluri de termometre mai cunoaştem noi?...—(osebit de termometrul lui Celsius, mai cunoaştem pe al lui Réaumur (pronunţat Reomîur) şi p'al lui Fahrenheit...)

12°. Prin ce se deosebesc termometrele acestea?...—(în gradarea distanţii dintre punctul îngheţării şi acela al fierberii)...

13°. În câte grade este împărţită distanţa, la cele trei feluri de termometre?...—(La al lui Celsius e de 100 grade; la al lui Réaumur, de 80, şi la al lui Fahrenheit, de 180...)

14°. La ce serveşte termometrul?...—(...la măsurarea temperaturii...).—Care e temperatura potrivită pentru o odaie de locuit?...—(...16—17° C...).—Care este temperatura corpului unui om sănătos?...—(...36° C...).

Regule.—1. Care sînt anume întrebările căror avem a răspunde, când facem o descriere?...—(Ce este?—Cum este?—Ce face, făcînd sau lucrul descris?...).

Teme.—1. Răspunsurile date despre «Termometru» le vei scrie în caietul cel bun de compuneră.

2. Vei face tot ast-fel, din grai, descrierea «Higrometrului».

[L. III—IV]

57. DECLINAREA ADIECTIVELOR MASCULINE.

Exemple. Omul *drept*.—*Dreptul om*.

Singular.

N.	Cine este stimat?... Omul <i>drept</i> .	<i>Dreptul om</i> ..
G.	A cui stimă e mare? A omului <i>drept</i>	<i>Adreptului om</i>
D.	Cui se cuvine stimă? Omului <i>drept</i> .	<i>Dreptului om</i> .
Ac.	Pe cine stimăză lumea? Pe omul <i>drept</i>	<i>Pe dreptul om</i> .
V.	Cum chemă pe omul <i>drept</i> ? Omule <i>drept!</i>	<i>Dreptule om!</i>

Plural.

N.	Cine sînt stimati? Omenii <i>drepti</i>	<i>Dreptii omeni</i> ...
G.	A cui stimă e mare? A omenilor <i>drepti</i>	<i>Dreptilor omeni</i>
D.	Cui se cuvine stimă? Omenilor <i>drepti</i>	<i>Dreptilor omeni</i>
Ac.	Pe cine stimăză lumea? Pe omenii <i>drepti</i>	<i>Pedreptii omeni</i>
V.	Cum chemă pe nișce omeni <i>drepti</i> ? Omenilor <i>drepti!</i>	<i>Dreptilor omeni</i>

Regule.—1°. Adiectivele, puse în urma substantivelor masculine, ieseă, când le declinăm nearticulate, numai o *singură* formă la toate cazurile din singular, și *alta* la toate cazurile din plural.

2°. Adiectivele, puse înainté substantivelor masculine, ieseă în declinare, întocmai formele substantivelor articulate.

Teme.—Veți declina pe căet cuvintele «*Țăranul silitor*» și «*Silitorul țăran*» în propozițiuni potrivite, după modelul de mai sus.
[L. II.]

58. DECLINAREA ADIECTIVELOR FEMININE.

Exemple. Grădina *frumósă*.—*Frumósă grădină*.

Singular.

N.	Grădina <i>frumósă</i> ... <i>frumósă grădină</i> ...este ca un rău.
G.	Pomiî grădinii <i>frumóse</i> ... ai <i>frumósii grădinii</i> ... sînt înfloriți.

- D.** Grădinii *frumóse*... *frumósii* grădinii... îi trebuie apă.
A. Grădina *frumósă*.. *frumósa* grădină.. o udăm.
V. O! grădină *frumósă*! O! *frumósă* grădină!

Plural.

- N.** Grădinele *frumóse*, *frumósele* grădine... sint ca un raii.
G. Pomiî grădinelor *frumóse*... *frumóselor* grădine...
sint înfloriți.
D. Grădinelor *frumóse*... *frumóselor* grădine... le tre-
buie apă.
A. Grădinele *frumóse*... *frumósele* grădine... le udăm.
V. O! grădinelor *frumóse*! O! *frumóselor* grădine!

Regule.—1°. Adiectivele, puse în urma substantivelor feminine, iewă în declinare, *duoé forme* diferite: una la N. Ac. și V. de la singular, și alta la tóte celelalte cazuri de la singular și de la plural.

2°. Adiectivele, puse înainté substantivelor feminine, iewă în declinare, întocmai formele substantivelor articulate.

3°. Adiectivele, puse pe lingă substantive în declinare, se acordă cu substantivele de care țin, numai în gen și în număr; nu și în forma cazurilor.

Teme.— În bucata de citire alésă, veî sublinia tóte adiectivele atributive, arătând numărul, genul și cazul fie-căruia.

[L. II.]

59. SCRIEREA LUI *ě*, DERIVAT DIN VOCALA *e*.

(Deprinderi ortografice).

Exemple.—De la învătătorul bun, multe ai să înveți tu, băietele!—Eü, în carte, nu ved câte vede d-lui.— În meri se face mărul; iar perele se fac în pěr.—

Războiele răstornă cetățile; ele răsipesc și rășchiră familiile; răsvrătesc și rătăcesc pe ómeni.

Regule.—1°. Sunetul *ě*. se scrie cu vocala *e*, de câte-oră e derivat din această vocală.

2°. În cuvintele: *mě, vě, lěũ, sěũ, noě, voě, duoě, nouě*, apoi în mai tóte cuvintele ce se încep cu silabele *rěs* și *rěz*,—une oră și cu silaba *rě*,—vocala *e* se scrie și se pronunță totdeauna *ě*.

Teme.— În bucata de citire alésă, vei sublinia tóte cuvintele în care vei întilni acest sunet, derivat din *e* și le vei scrie pe rînd, arătând la fie-care cuvîntul din care derivă.

[L. II].

60. DECLINAREA PRONUMELOR PERSONALE.

Exemple.

Singular	Persóna. I	Plural
E. Cine scrie? —	<i>Eũ scriũ.</i>	<i>Noĩ scriem.</i>
G. Al cui este scrisul? A cui e scrisórea? —	<i>Al meũ, a mea, ai meĩ, ale mele.</i>	<i>Al nostru, a noátră, Ai noástri, ale nóstre.</i>
D. Cui scrii? —	<i>Mie imi scrii? Mie mi-ai scris? — Ci, scrie-mi!</i>	<i>Noě ne scrii? Ni se cade să ne scrii.</i>
Ac. Pe cine pune învățatorul să scrie? —	<i>Pe mine mẽ pune să scriũ.</i>	<i>Pe noi ne pune să scriem.</i>

Persóna II-a

E. Cine scrie? —	<i>Tu scrii.</i>	<i>Voi scrieți.</i>
-------------------------	------------------	---------------------

G. Al cui este scrisul? A cui e scrisoarea?—Al t^{eu}, a ta, ai t^{ei}, ale tale. Al vostru, a vo^{stri}, ai vo^{stri}, ale vo^{stre}.

D. Cui scrii?—Ție îți scriu. Vo^e v^e scriu. Vise și cade să mi să scrie. Scrie-ți tu scrisorile!

A. Pe cine pune învățatorul să scrie?—Pe tine te pune să scrii. Pe voi v^e pune să scrieți.

V. Mă! și mei! (ădică; dragul meu! sau dragii mei!)

Persóna III-ica

C. Cine scrie? } Masc. El sau dⁱⁿsul. Ei sau dⁱⁿșii.
Fem. Ea sau dⁱⁿsa. Ele sau dⁱⁿsele.

G. Al cui e scrisul sau scrisoarea? } Masc. Al lui, sau al s^{eu}. Al lor. A, ai, ale lor sau dⁱⁿșilor.
A, ai, ale lui sau dⁱⁿsulu^u.

Fem. Al ei, sau al s^{eu} sau dⁱⁿșii. Al lor. A, ai, ale lor.

Masc. Lui sau dⁱⁿsulu^u. Lor sau dⁱⁿșilor
î scriu. le scriu.

Fem. Ei sau dⁱⁿșii îi scriu. Lora sau dⁱⁿselor
le scriu.

D. Cui scrieți? } Masc. Fem. Scrie-î. Scrie-le!
Și el și ea, și-au scris sie-și. Și ei și ele și-au scris sie-și.

Masc. Fe el sau pe dⁱⁿsul îl pune. Pe ei sau pe dⁱⁿșii îi pune.
Pune-l să scrie! Pune-î să scrie!

A. Pe cine pune învățatorul să scrie? } Fem. Pe ea sau pe dⁱⁿsa o pune. Fe ele sau pe dⁱⁿsele le pune.

Masc. Fem. Și el și ea se laudă că scriu bine. Și ei și ele se laudă că scriu bine.

Și el și ea își scriu bine temele. Și ei și ele își scriu lesne temele.

Regule.—1°. Pronumele personale se schimbă, și ele, după număr, după gen, după cazuri și după persoane. Deci, și ele se declină.

2°. Pronumele personale au toate formele de cazuri, cu totul deosebite unele de altele. Numai la persoana a treia, forma cazului *N.* este la fel cu forma cazului *Ac.* Pentru *V.*, pronumele personal de la persoana 2-a, are o singură formă la singular și la plural: *mă* și *măi*!

3°. Pronumele personal, numai la persoana a 3-a, are forme deosebite pentru genul masculin și feminin, (*el- ea*; *ei- ele*).

Temă.—În bucata de citire alasă, vei sublinia toate pronumele personale și vei arăta, la fie-care, numărul, genul, cazul și persoana sa.

(L. IV-V.)

---

61. DECLINAREA PRONUMELOR: **meu, tău, său** ȘI ALTELE LA FEL.

Exemple.

- 1°. Fratele *meu* (*tău, său, nostru, vostru, lor*) are haine curate, (**N. G. D. A.**).
- 2°. Părinții *tăi*, (*măi, săi, noștri, voștri, lor*) au albituri frumoase, (**N. G. D. Ac.**).
- 3°. Soră-sa, (*mea, ta, noastră, voastră, lor,*) își cöse singură rochile, (**N. Ac.**).
- 4°. Hainele mâinii *noștre* (*mele, tale, sale, văstre, lor*) sînt toate de casă, (**G. D.**).
- 5°. Matuselor *văstre* (*mele, tale, sale, noastre, lor*) nu le dă mâna să poarte haine de tîrg, (**N. G. D. Ac.**).

Regule.—1°. Pronumele de mai sus: *meu, tău, mea, noastră, văstre* și celelalte, pot sluji, și ele, drept atribut și se acordă cu substantivele, în gen și în caz.

2°. Pronumele acestea se pun și se declină mai totdeauna în urma substantivelor, întocmai ca adiectivele.

Teme.— În bucata de citire alésă, vei sublinia toate pronumele învățate, arătând numărul, genul, cazul și persoana fie-cărui din ele.

[L. II.]

---

62. DECLINAREA PRONUMELOR: **care, cine și ce; fie-care, nimeni și ALTELE LA FEL.**

Exemple.— *Cine* este fericit pe lume (**N. Ac.**).— Fericit este omul *pe care* Dumnezeu îl ajută. (**N. Ac. V.**).— Mulțumit este și omul *a cărui* familie e sănătoasă. (**G. D.**).— Și iarăși, fericită este mama *cărui* Dumnezeu îi dă copii cuminte. (**G. D.**).— *Fie-cărui*, să'i dai ce i se cuvine. (**G. D.**). — *Ce* răi copii sint copiii leneși! (**N. G. D. Ac. V.**).— *Nimeni* nu iubește pe ast-fel de copii. (**N. Ac.**).

Regule.— 1°. Pronumele: *care* și *cine*, se pun și se declină totdeauna în urma substantivelor și se acordă cu acestea numai în gen și număr. *Ce* rămâne în totdeauna neschimbat.

2°. Pronumelor acestora, la *G.* și *D.* atît la singular cât și la plural, li se mai adaugă și terminarea *a*, (*cărui*, *cărui*, *cărora*).

3°. Pronumele: *care* și *ce*, slujesc totdeauna drept legătură între două propozițiuni ce și întregesc înțelesul, una alții.

Teme.— În bucata de citire alésă, vei sublinia toate pronumele învățate, arătând la fie-care, numărul, genul, cazul și persoana sa.

2°. Vei declina pe caiet, în propozițiuni potrivite, pronumele: «*Ōre-cine și Ōre-ce.*»

[L. III-IV.]

63. SCRIEREA LUI *ă*, DERIVAT DIN VOCALĂ *a*. (Deprinderi ortografice)

Exemple.

Îmi place să fie cald. Timpul căldicel e plăcut.
Omul bolnav e galben Peluța îngălbenită e semn
la față. la față de bătă.

Regule. — Sunetul *ă* îl scriem cu vocala *a*, purtând d'asupra-și un semn de scurtare (˘), de câte ori îl aflăm într'un cuvânt, în care găsim un *a* simplu, de unde acel *ă* poate să derive.

Teme. — Din bucata de citire alésă, vei copia toate cuvintele ce conțin un *ă*, care poate deriva dintr'un *a* simplu, și alături cu care vei pune cuvântul de unde crezi că derivă acel *ă*.

[L II].

64. DECLINAREA PRONUMELOR: **acesta, acela** ȘI ALTELE I.A. FEL.

Exemple. — *Acest (acel)* piersic a înflorit. *Acești (acei)* peri, asemeni au înflorit. *Acésta (acea)* caisă e coptă. *Aceste (acele)* mere sînt și ele copte. (**N. Ac.**) — *Acestui (acelui)* pîr îi priiesce pe locul *acestui (acelui)* grădine de pe dél; iar *acestor (acelor)* vițe, le vine mai bine în fața *acestor (acelor)* pîreți. (**G. D.**)

Regule. — 1°. Pronumele: *acesta, acela*, pot să servescă, și ele, ca atribut în propozițiuni.

2°. Pronumele: *acesta-acésta; acela aceia*, se pun și se declină întotdeauna, ca și adiectivele, sau înainte sau în urma substantivelor, cu care se acordă în gen, număr și caz.

3°. Pronumele acestea puse în urma substantivelor, priiesc, în toate formele de declinare, terminarea *a*.

4°. În vorbirea dîlnică se aude: *cesta-césta*; *asta-asta*, *cela-ceia*; *ála-aiá*. Formele acestea se declină întocmai ca *acest* și *acel*.

Teme.—Veți sublinia în bucata de citire alésă, toate pronumele învățate, arătând numărul, genul, cazurile și persoana fie-cărui.

(L. III—IV).

65. SCRIEREA LUI *ă*, CU VOCALA STATORNICĂ *ă*.

(Deprinderi ortografice).

Exemple.—Un băcan străin a sosit din Brăila. E un bărbat cărunț. El a deschis prăvălie în cătunul nostru. Pe lingă băcănii, vinde și mărgelile. Ómenii la noi îl bănuiesc că este păgân: ori Turc, ori Tătar. Evreii nu e, căci nu prăznuiește Sămbetele.

Regule.—De câte ori avem să scriem sunetul *ă*, într'un cuvînt, și nu putem recunoște că acel sunet este derivat din vocala limpede *e*, apoi atunci îl scriem neschimbat cu vocala *a*, puindu-i un semn de scurtare (˘) dasupra: *ă*.

Teme.—Veți corecta toate greșelile ce veți găsi în cuvintele din propozițiunile următoare:

«Băieții pędurarului cu vărul lor Păun și cu o grămadă de tovarăși nebuni și zăpăciți ca dinșii, au părăsit alaltceieri școla fereșcirea învățătorului pe la orele două după amiază, pe când băcanul Tătar dormea după prănz. Ei s'au dus la prăvălia lui. Au dat cu umărul ca se spargă ușa; dar n'au putut s'o dărime; atunci au asvărilit cu cărămidă în pereți și în ferestre.

66. DECLINAREA NUMERALELOR.

Exemple.

1. Unul, una.

Masculin.

Feminin.

Singular.

□.	Neart. Un băieț vine.	O fetiță viue.

G.	{ Neart. <i>A unū băiat este</i>	<i>A unū fetițe...</i>
	<i> hăina.</i>	
	{ Art. <i>A unuia din băieți.</i>	<i>A unuia din fetițe.</i>
D.	{ Neart. <i>Unui băiet am dat</i>	<i>Unū fetițe...</i>
	<i> cartea.</i>	
	{ Art. <i>Unuia din băieți.</i>	<i>Unia din fetițe...</i>
Ac.	{ Neart. <i>Pe un băiet ved</i>	<i>Pe o fetița...</i>
	<i> citind.</i>	
	{ Art. <i>Pe unul din băieți..</i>	<i>Pe una din fetițe.</i>

Plural.

N.	<i>Unii băieți vin.</i>	<i>Unele fetițe vin.</i>
G.	<i>Ale unor băieți sint cărțile.</i>	<i>Ale unor fetițe.</i>
D.	<i>Unor băieți ai dat hăina.</i>	<i>Unor fetițe.</i>
Ac.	<i>Pe unii băieți ved citind.</i>	<i>Pe unele fetițe.</i>

2. *Aminduoî, aminduoë.*

Plural.

N.	<i>Aminduoî frații au venit. Aminduoë surorile au venit.</i>
G.	<i>Ale aminduoîror fraților. Ale aminduoîror surorilor.</i>
D.	<i>Aminduoîror fraților. Aminduoîror surorilor.</i>
A.	<i>Pe aminduoî frații îi ved. Pe aminduoë surorile.</i>

3. *Alte Numerale.*

În grădina noastră sint *dece* piersici, *duoë-deci* și *trei* de cireși, peste *o sută* de peri și mai mult de *duoë-sute cincî-deci* de meri. Pruni sint pôte peste *o mie*. La culesul pómelor, avem de la pruni mai *multe* mi de dekalitri de fructe. Cine șcie numărul atitor

póme? Póte să fie un milion; ba chiar și două milioane.

Regule. — 1°. Numerales nedeterminate: *all* și *alta*, *vre-un* și *vre-o* (*vre-una*), *mulți-multe*, *câți-va-câte-va*, *atâți-atâtea*, se declină întocmai ca numeralul: *Un, una*.

2°. Numeralul *zece* are numai două forme: *zece* și *zeci*. *Zeci* se declină numai articulat.

3°. Numerales se acordă cu substantivele, de care țin, în gen, număr și caz.

Teme. — 1°. În bucata de citire alésă, vei sublinia toate numerales, însemnând la fie-care numărul, genul și cazul lor.

2°. Vei declina pe călet, în propozițiuni potrivite, numerales: «Multe» și «Câți-va-câte-va.»

(I. II-III).

---

67 COMPUNE.—NARAȚIUNE.

(Parabolă*)

Exemple. BĂTRÂNI SĂRACI DAR ONEȘTI

1. Cine trăia o dată într'o suburbie, (sau o mahala) din Galați?...—(*un cojocar bătrân, cu soția sa, bătrână ca și dinsul*).

2. Cum erau acei bătrâni?...—(*forte săraci, dar omeni de trebă și cinstiți, adică onești...*).

3. În ce stare fuseseră ei, mai înainte?...—(*cu dare de mână...*).

4. Din ce pricină sărăciseră?...—(*ii jefuiseră tilharii; le dase foc casii și prăvăliii*)...

5. Ce a găsit într'o zi bătrânul, pe drum?... (*o pungă cu galbeni mulți*).

---

*) Carte de Citire pentru cl. III. de Profesori asociați.

6. Cum se sfătuiră bătrânul și nevasta lui, ce să facă cu banii găsiți?...

7. Cum au descoperit ei pe fiul lor, pierdut de pe când era copil?..—(bătrânul a cercetat pretutindeni).

8. Ce au simțit ei câte-și-trei, atunci?..—(o bucurie mare...).

9. Ce făcuseră ei atunci?.. (mai înainte de toate, mulțumira lui Dumnezeu...).

10. Ce învățatură se poate trage din intimplarea aceasta?..—(Lucrul străin, găsit din intimplare, nu trebuie să-l oprești pe sēmă-ți, ca, o avere a ta. — Pe părinți trebuie să'i cinstești, să'i iubești și să'i ajuți, în ori-ce stare ei s'ar afla).

Regule. 1°. Despre o intimplare sau despre o faptă, se poate spune:

I. Despre cine sau despre ce e vorba?

II. Unde s'a intimplat fapta? și când?

III. Din ce cauză s'a intimplat?

IV. Cum s'a intimplat?

V. Cum s'a sfârșit intimplarea?

VI. Ce învățatură se poate trage din acea faptă sau intimplare?

2°. Când răspundem limpede și lămurit la toate aceste întrebări, noi povestim o *istoriură*, adică facem o *narațiune* ori o *povestire*.

3°. Când, din acea *istoriură*, iese la ivelă o pildă, adică un exemplu vrednic de a fi urmat, ca un ce bun, — sau de a fi lepădat, ca un ce rău, — noi putem numi acea *istoriură*, și *Parabolă*. Parabole sînt multe și frumoase în *Sfințele Evanghelii*.

Teme. — 1. Veți scrie în caietul cel bun de compuneră, răspunsurile date la întrebările de mai sus, ce se află în exemple, sub titlul: «*Bătrânii săraci, dar onești*».

2. Dupe citirile din Evangeliă, vei scrie parabola «Vameşul şi Fariseul,» potrivit'o după punctele din regula 1°.

[L. IV.]

68. DUPLICAREA CONSUNANTELOR.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.—A fost odată un băieţ, caruia de mitel, îi plăcea numai să cânte. Toţi diceau că din născare, el avea darul înăscut al cântării. Pe fie-care di el își innoia cânticele. Dar, ce folos! Lui, la şcolă nu'i plăcea să mērgă, nici să invețe. Când părinții îl sileaū să deschidă cartea ca să citēscă, lui par'că i se inneguraū vederile; când îl puneau să scrie, par'că indată i se și innegreaū degetele. Cu gândurile tot pornite după cântice, el se inmădi cu o bandă de lăutari vagabonđi. Aceia erau niște ștregari desmetici și rēi. Ei și mai tare se cercară să innebunēscă pe nesocotitul băieţ. Păcat de el! d'ar fi avut minte, darul lui înăscut de cântăreț,—in loc să'l inmomolēscă printre tilhari,—l-ar fi inmorocit, l-ar fi innobilit și l-ar fi inavuțit!

Regule.—1°. Consunantele *n* și *m* se induoiesc sau se duplică in cuvintele compuse din prepozițiunea *in* și din cuvinte care se incep cu consunanta *n* și cu consunanta *m* (*innebunesc, inmărmuril*).

2°. Asemeni, in cuvintele străine *casă* (de fier), *masă* (materie), și alte câte-va, se duplică consunantă *s*.

Teme.—In bucata de citire afēsă, vei căuta cuvintele scrise cu duoē consunante și vei spune dacă nu mai sint acolo și altele care s'ar putē scrie cu consunante duplicate.

(L. II)

69. ACORDURILE PĂRȚILOR.

Exemple. — Școlarul scrie; apoi el citește. Și noi citim. — Toți școlarii scriu; apoi, ei citesc. Și voi citiți. — Fetița țorce; în urmă, ea țese. — Școlarul *este silitor*. Școlarii *sint silitori*. Fetița *este bună*. Fetițele *sint bune*. — Școlarul *silitor este laudat!* Școlarii *silitori sint laudați!* Școlărița *silitore este laudată!* Școlărițele *silitore sint laudate!* — Băiețul *meu este sănătos*. Băieții *noștri sint sănătoși*. Fetița *ta este bolnavă*. Fetițele *văstre sint bolnave*. — Aminduoți băieții *mei sint sănătoși*. Aminduoă fetițele *noștre sint sănătose*. — Toți oamenii *sint muritori*.

Regule. — 1° Verbele, fiind predicatele propozițiunii, se potrivesc la număr și la persoană cu subiectul. (*Școlarul scrie. Școlarii scriu. Și noi scriem*)

2°. Adiectivele, pronumele și numerele, când stau într'o propozițiune ca predicate sau ca atribute, se potrivesc cu subiectul lor, atât la număr cât și la gen. (*Aminduoți băieții mei sint sănătoși*).

3°. Potrivirea dintre deosebitele părți ale unii propozițiuni, se cheamă *Acordul părților*.

4°. Acordul trebuie să fie bine păstrat în toate părțile propozițiunilor. Dinsul regulază numărul, genul și persoana acelor părți, care trebuie să fie toate la fel într'o propozițiune.

Teme. — Din bucata de citire aleasă, vei scrie, pe rânduri osebite, acordul verbelor și al celorlalte părți de cuviatare.

70. SCRIEREA LUI **i**, CU VOCALA STATORNICĂ **i**.
(Deprinderi ortografice)

Exemple. — Pe vârful munților, vînătorii pîndesc fiare sîlbaticе: d'alde urși, riși și altele. — Tot pe acolo, un pîrîiaș se asvirle printre stînci înalte și printre ripe adînci. El mereu se îngroșa, pînă ajunge să fie gîrlă. Apele altor gârle îi vin d'a-drépta și d'astînga și gârlele împreunate, încetul cu încetul, se fac rîu. Rîul, când ajunge pe câmpii întinse, începe să se tîrîie. În sfîrșit, el se varsă în mare.

Regule. — Când, într'un cuvînt, găsim la început său la mijloc, sunetul *i*, și nu putem să aflăm, în alte cuvînte apropiéte, altă vocală din care sunetul *i* pôte să fie derivat, atunci noi scriem sunetul *i*, cu vocala *i*, punéndu'î d'asupra un semn de apăsare (^) *i*, și îi dîcem *i statornic*.

Teme. — Din exemplele de mai sus veți alege tóte cuvintele cu *i* statornic și le veți prescrie pe caéet.

(L. II).

71. COMPARAREA ADIECTIVELOR.

Exemple. — Salcia, plopul și bradul sînt arbori înalți. — Salcia este *înaltă*. — Plopul este *mai înalt* decât salcia. — Bradul este și *mai înalt*; el este *cel mai înalt* dintre toți acești arbori. — Ovézul, orzul și grăul sînt grăne folositoare. — Ovézul este *folositor*. — Orzul este *mai folositor* decât ovézul. — Iar grăul este *cea mai folositoare* dintre tóte grănele.

Ce e *mai dulce* decât laptele? — Haîna 'mî este *pre largă*. — Cizmele 'mî sînt *fórté strîmte*. — Școlarul

acesta e *tare silitor*. — Lectiunea acesta este cât se poate de lesne.

Regule. — 1° Când asemuim unile ființe sau unile lucruri cu altele, noi dicem că le *comparăm*. — *Compararea* acesta o putem face prin adiective, care arată stările la *fel* sau *diferite*, în care se află ființele sau lucrurile asemuite.

2°. Aceste stări deosebite pot să fie de trei feluri sau grade: starea cea de față, o numim grad *positiv*; stări care este mai presus sau mai prejos de toate, îi dicem grad *superlativ*; iar starea dintre aceste două graduri, o numim grad *comparativ*. — Deci, *compararea* are trei grade *positiv, comparativ și superlativ*.

3°. În gradul *positiv*, adiectivul arată cum este ființa sau lucrul, fără de a-l compara cu alt-ceva. În gradul *comparativ*, adiectivul arată că ființa sau lucrul se află mai presus sau mai prejos de alt-ceva. — În gradul *superlativ*, adiectivul arată că ființa sau lucrul se află cu totul mai presus sau mai prejos de orî-ce alte ființe sau lucruri despre care e vorba.

4°. Trecerea unui adiectiv din gradul pozitiv la unul din celelalte două grade, se cheamă *compararea adiectivului*.

5°. Adiectivele, la comparativ, au aceeași formă ca la pozitiv, cu deosebire numai că li se pune înainte adverbul *mai*. — La superlativ, se pune înainte adiectivului, unul din cuvintele: *și mai, cel mai, pré, tare, foarte și cât se poate de...*)

Teme. 1°. Din exemplele de mai sus, vei sublinia toate adiectivele, arătând gradul lor de comparare.

2°. După exemplele de mai sus vei trece adiectivele «Bun» și «Rău» în propozițiuni potrivite, prin cele trei grade de comparare.

72. COMPARAREA ADVERBELOR.

Exemple.—Din Giurgiu, (pe hotarul sudic al țării noastre), pînă la București, e *departe*, 67 kilometri.— Dar de la Giurgiu pînă la Iași, e *mai departe*, 480 km. — Apoi, de la Giurgiu pînă la Mamornița, (pe hotarul nordic al țării noastre) e *forte departe*, *departe de tot*, 526 km. = Rapița, grăul și porumbul se sîmîna în pămînt, cam tot într'o vreme. — Rapița se cosește *tîrziu*, în timpul primăverii. — Grăul se seceră *mai tîrziu*, în timpul verii.—Iar porumbul se culege *forte tîrziu*, în timpul toamnei.

Regule.—1°. Cele mai multe adverbe slujesc la comparare, întocmai ca și adiectivele.

2°. Adverbele ce pot servi la comparare au și ele trei grade de comparare: *positivul*, *comparativul* și *superlativul*.

Teme.—1°. Din bucată de citire aleasă, culege și veți sublinia toate adverbele, luând aminte cele care sînt în forme de comparare.

2°. Veți scrie pe caiet nouă propozițiuni în care veți arăta trecerea prin toate gradele de comparare ale adverbilor: «Sus, Curînd și Lesne.»

[L. II.]

73. SCRIEREA LUI **i**, DERIVAT DIN VOCALA **i**.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.—Spitalul este un aședemînt (aședemînt) de bine-facere. În spital, bătrînul și tînerul (tinerii) găsesc adăpost la vreme de bătă, sub acoperemînt (acoperemînt). Acolo se dă creșemînt (creșemînt) și ajutor orî-cării suferinți. Acolo

nu se vind (vînde) doctoriile; se dau de pomană. — Chiar și veșmint (veșminte), i se dă bolnavului.

Regule. — De câte ori cunoștem că sunetul intunecat *i* derivă dintr'un cuvint apropiét, in care, la locul lui, se află vocala *i* limpede, noi scriem sunetul *i*, cu litera *i*, punéndu'i d'asupra un semn de 'apésare ($\wedge$). — Tot așa scriem sunetul intunecat *i*, și când nu putem ști de unde el derivă.

Teme. — Din bucata de citire alésă, vei culege și vei scrie pe calet, tóte cuvintele in care vei afla un *i* originar și pe tóte cele unde *i* este derivat din *i* limpede. Vei scrie alături cuvintul de unde derivă, și vei forma propozițiuni cu duoé din cuvintele ce cuprind un *i* derivat.

[L. II.]

74. REPETIRE TRIMESTRIALĂ.

(Resumat de Gramatică: Declinări și Comparări)

Exemple. — Primăvara e frumósă! La sfintele sêrbători ale Rusaliilor, pămîntul intreg este ca un raîu de bucurii și de plăceri. Ierburî verđi și flori miro-sitoare îmbracă tot locul, cu cea mai méndră haină.

Regule. — 1°. Când se numește *desvoltată*, o propozițiune? — Care sint *părțile principale* ale propozițiunii? — Care sint *părțile secundare*? — Ce va să dică *complînire directă*? și ce va să dică *complînire indirectă*?

2°. Ce sint *cazurile*? — Câte cazuri sint? — Ce va să dică *declinare*? — Care părți de cuvintare se *declină*? — Care cazuri sint la fel, in declinarea *nearticulată*?

3°. Cum se declină adiectivele, puse *in urma* substantivelor?... Și cum, puse *inainté* substantivelor? În ce séménă *declinarea pronumelor* cu a substantivelor, și in ce se deosebește de dinsa?

4°. Când și cum se face *compararea adiectivelor*?

Dar a *adverbelor*? Câte *grade de comparare* am ară-
că sint?

Teme. — Răspunsurile date la aceste patru feluri de întrebări,
vei scrie pe căfet.

(L. II-III).

TRIMESTRUL III.

75. FELUL VERBELOR.

(Deprinderi la dictare, asupra *Timpului present*)

Exemple. VIĘTA PLANTELOR.

Ierna, frigul *amorțește* vięta plantelor. Ele dor
somnul iernii. — *Primăvara*, plantele se *trezesc*. Ele
se deșteptă din somn. Atunci, se *sămēnă* cele mai multe
cereale. — Tote plantele *incep* de aci înainte o viętă nouă.
Ele *inverdesc* și *infloresc*. *Vara*, cresc fructele plante-
lor. Cerealele, mai iote se *coc*. Une-orī arșița sōrelu-
le usucă. — Ierburile se *cosesc*. Cămpiile par'că roiesc
de omeni și de animale. — Tōmna, mai tote fructele
sint *cōpte*. Ele se *culeg* și se *adună*. Omenii le *așe-
ptă* pentru iernă.

Regule. — 1°. Ce anume părți de vorbire ni se arată ca
predicate in proporțiunile de mai sus? — In ce anume
timpuri se pōte face lucrarea subiectului? — Câte *timpuri*
cunoșcem la verbe? — Câte *numere*? — Câte *persōne* se ose-
besc in vorbire?

2°. Cānd, intr'o propozițiune, lucrarea saū *acțiune*
subiectului se face d'a dreptul asupra unii alte ființe sau
asupra unui alt lucru, noi dicem că verbul din acea pro-
pozițiune este la *forma activă*. (*Frigul amorțește plan'tele*)

3°. Când subiectul încercă el însuși, adică rabdă, suferă și pătimește o lucrare făcută de altă ființă sau de alt lucru asupra lui, atunci noi dicem că verbul stă la *forma pasivă*. (*Cerealele se seceră de oameni*).

4°. Când lucrarea, deși e făcută de subiect, se resfrânge sau se reflectează tot asupra lui, și nu asupra altuia, atunci dicem că verbul e la *forma reflexivă*. (*Primăvara, plantele se trezesc*).

5°. După formele deosebite de a arăta lucrarea în propozițiuni, verbele sint de trei feluri: *active, pasive și reflexive*.

Teme. — Din bucata de citire alésă, vei culege toate verbele active, pasive și reflexive, și le vei scrie pe trei rinduri osebite.

(L. III).

---

76. SCRIEREA LUI *â*, CU VOCALA *a*.

(Deprinderi ortografice)

Exemple. — Un bătrân orb și gârbovit avea un câne mare și virtos. Cânele era cărmaciul orbului. Dulăul umbla totdeauna înainte, purtând după sine pe unchiés, care ținea în mână sforcica atirnată de gâtul cânelui.

Regule. — Cu *â* scriem mai toate cuvintele, în care sunetul întunecat *i* se află după consunantele *c* și *g*.

Teme. — Din exemplele de mai sus, vei alege toate cuvintele în care se află sunetul întunecat *i* sau *â*, și vei arăta derivarea lor. — Vei sublinia și din bucata de citire alésă, toate cuvintele cu sunetul întunecat *â*.

(L. II).

---

77. TIMPURILE VERBELOR.

Exemple. — Plugarul *ară* țarina. El *ara* când *am* *sosit* eu la diusul. El *imi spuse* atunci că *a arat* două

hectare. Un hectar, il arase de mult. Apoi, imi mai
dise ca si mane va ara. După aceea, când va fi arat
și al patrulea hectar, va fi sfișit tötă arătura sa de
primăvară

Regule. — 1°. O lucrare se pöte face: saü, in timpul de
față, adică in timpul *present*; saü in timpul trecut, ori
perfect; saü in timpul care va veni, adică *viitor*.

2°. Lucrarea din timpul trecut saü *perfect*, pöte să
se facă in *trei* chipuri deosebite :

a) o lucrare pöte să nu fie pe deplin sfișită, ori să
fie cam pe sfișit; atunci îi dicesc că e *imperfectă*;

b) o lucrare pöte să fie făcută și sfișită de mult; a-
tunci îi dicesc că este *mai-mult-decät-perfectă*, (*plus-quom-
perfectă*);

c) o lucrare pöte să fie sfișită, atunci când alta se
va incepe, in viitor; atunci îi dicesc că este in *viitorul
trecut*.

3°. Timpurile: *presentul*, *perfectul* și *viitorul*, sint tim-
puri de căpetenie, adică *principale*. — Timpurile: *imperfec-
tul*, *mai-mult-decät-perfectul* și *viitorul trecut*, sint timpuri
de a doua mână, adică *secundare*.

4°. Verbul are dar șese forme de timp: 1°. *presentul*,
2°. *perfectul*, 3°. *viitorul*; 4°. *imperfectul*, 5°. *mai-mult-
decät-perfectul*, și 6°. *viitorul trecut*.

6°. Formele de timp, care sint cuprinse intr'un sin-
gur cuvânt, se chiémă că sint ale *timpurilor simple*, (*ar.
arăm, arascm*). — Formele de timp, care sint cuprinse in
mai mult de un cuvânt, se chiémă că sint ale *timpurilor
compuse*, (*am arat, aș ara, voiü ara, voiü fi arat*).

Teme. — 1°. In lucrate de citire aleasă, vei sublinia töte verbele, in-
semnând *timpurile* deosebite, precum și *formele simple* saü *compuse*
ale lor.

2°. Vei scrie pe calea propozițiunea: *Doctorul vindecă pe bolnar,
schimbându-l, la persöna intit de la singular, prin cele șese timpuri ale
verbelor*.

Exemple. O EXCURSIUNE PE CÂMP.

10. Când s'a făcut excursiunea?...—(...pe la 10 Aprilie, după prânz...)

20. Cine a luat parte la excursiune?...—(...domnul învățător, noi școlarii și păte, părinți de al școlarilor.)

30. Care era scopul excursiunii?...—(...a cerceta pe plugari la munca lor, afară, pe câmp...)

40. Cum s'a început excursiunea?...—(...am plecat de la școlă, două câte două, pe stradă... până la barieră.)

50. Ce s'a observat pe strade?...—(...copii jucându-se, ómenii umblând, unii pe jos, alții călări, alții în trăsuri;... vite, câni, păsări domestice...)

60. Dar de la bariera înainte, cum s'a urmat mersul?...—(...pe șosea;... praș, care, ómenii...; în laturi: livezi, câmpii cu ierbă verde, cu flori, fluturi, păsărele..., am sosit la locurile de arătură ale plugarilor... ne-am odihnit...)

70. Ce s'a mai făcut acolo?...—(am privit cum arău plugarii... am văzut plugurile trase de patru boi înjugati... țărani la córnela plugului;.. ne am uitat la tóte pârșile plugului, și la uneltele plugarului... grape, tărâhughe, tinjelii, strămurări... am văzut cum se taie brázdele, cum se lasă rózorele;... ciori, berze sau cocostirci, pe brazd;... semănătorii siérind semënța... apoi grăpând ea să ó înveléscă...).

8. Ce s'a mai petrecut acolo?...—(am gustat pe ierba verde... am bcut apă de la isvor... am cântat în

cor Cânticul Plugarului,.... am cules flori în buchete și mănuchi... am vorbit despre florile de câmp...).

9°. Când s'a făcut plecarea acasă?...—(...când începuse sôrele a asfinți; ne am pornit, iar duoi câte duoï, pe aceeaș cale...).

10°. Ce s'a mai făcut în curtea scolii, după sosire?...—(...stele se iviseră... Domnul învățetor ne a adus aminte despre ele... ne a arătat Carele cu boi de pe cer; apoi, ne-am dus fie-care pe la casele nôstre, veseli și mulțumiți, deși cam oboșiți... Ce bine am dormit!).

Teme. — 1°. Răspunsurile la întrebările de mai sus asupra *Excursiunii la câmp*, le vei scrie în caietul cel bun de compunerî.

2°. Veï descrie, din grațu, o altă excursiune făcută mai nainte, sau la pădure. sau în luncă, sau alurê; în acea descriere vei observa, pe cât se pôte, aceleași puncte ca aci

[C. IV-V.]

79. MODURILE VERBELOR.

Exemple.—Leneșul este un păcâtos, care nu muncește. — Cine voiesce să mănânce, trebuie să și lucreze. Leneșul ar mânca bucuros ori-ce, dac'ar căpêta. — «Mănâncă ce capeti, leneșule!»—O fi mîncând n'o fi mîncând, leneșul tot dôrme, tolănit.—El nu vrea să scie că: a mânca și a nu lucra, este mare păcat.—El, de lucrare se feresce; lucrarea o urașce.—Cu dreptate se dice că leneșul ar fi înșelând pe unii și ar fi cerșind de la alții. Pânea cerșită este hrana leneșului. Haîna căpêtată este îmbrăcămîntea lui. — De muncit, habar n'are leneșul. — El se ține numai de cerșit, de înșelat și de tolănit.—Leneșul trăieșce ducênd lipsă de tôte.—El este un om urît, desprețuit și urgisit de tôte lumea.—Leneș să nu fi!

Regule. — Verbele ne arată că lucrarea subiectului se poate face în *opt* feluri sau *moduri* deosebite :

1°. Modul care ne arată curat sau ne *indică* o lucrare gură, e modul *arătător* sau *indicativ*. (*Leneșul mănâncă*).

2°. Modul care ne arată că o lucrare este legată ori *subjugată* altii lucrări, este modul *legător* sau *subjunctiv*, (*Leneșul voiesce să mănânce*).

3°. Modul care ne arată că dorim sau *oftăm de dorul* să facem o lucrare, e modul doritor sau *optativ*. (*Leneșul ar vrea să mănânce*). — De ore-ce însă, dorința mai adese s'ar putea să se îndeplinească, dacă s'ar împlini ore care *condițiuni*, acest mod se mai poate numi și modul *condițional*. (*Leneșul ar mănânce, dacă ar avea ce*).

4°. Modul care ne arată că o lucrare trebuie neapărat să se facă din poruncă, sau din ordin *imperativ*, este modul *poruncitor* sau *imperativ*. (*Leneșule, mănâncă !*).

5°. Modul care ne arată că este *doră* numai o bănuie, o înduoielă, adică o *presumpțiune* că o lucrare s'ar fi făcut, este modul înduoielnic sau *presumptiv*. (*Leneșul o mănâncă*.)

6°. Modul care ne arată o lucrare ca *nesigură*, ca să nu se facă decât pe *pieșiș* sau *oblic*, este modul *oblic*. (*Leneșul ar fi cerșind*).

7°. Modul care ne arată că lucrarea, deși este în *ființă*, însă nu ni se spune în ce chip ea ajunge la un sfârșit sau la un *sfârșit*, este modul nedesăvârșit sau *infinitiv*. (*A mănca sau mănăncare e dorința leneșului*)

8°. Mai este un mod care ne arată că lucrarea, cese să se facă acum, ori s'a făcut mai înainte, ȳea parte sau *participă* la starea arătată printr'un substantiv sau printr'un verb. Acesta este modul *participiilor*. — Însă modul participiilor este de două feluri : unul *present*. (*Leneșul mănăncă și se bucură*) ; și altul trecut sau *perfect*. (*Pânea mănăncă de leneș e cerșită*).

9°. În modurile *indicativ*, *conjunctiv*, *optativ* și *condițional*, *imperativ*, *presumptiv* și *oblic*, verbele arată lu-

trarea unui *persóne* óre-care ; de aceea modurile mai sus citate, se numesc moduri *personale*. Iar modurile *infinitivului* și ale *participiilor* se numesc *moduri impersonale*, de óre ce ele nu arată o lucrare făcută anume de una din cele trei *persóne*.

Teme. — 1º. În bucată de citire aleasă, vei sublinia toate verbele și vei spune formele lor de *timp* și de *mod*.

2º. Vei scrie pe' caiet *dece* propozițiuni, una pentru fie-care mod. Le vei așeza după modelul ce urmează :

1 **Indicativ** : *Mărul înfloresce.*

2 **Subjunctiv** : *Școlarul trebuie să învețe....*

[L. IV-V.]

80. RESUMAREA SCRIERII LUI **i, ă, ó** ȘI **é.**

(Deprinderi ortografice)

Exemple. **BĂRĂGANUL.**

Și Dunărea și munții Carpați cotesc spre miedă noapte, la colțul despre răsărit al țării noastre... Acolo, de la pólle cóstelor pînă pe malurile Dunării, se distinde o nemerginită câmpie, ce'i dicem Bărăganul. — Alte râuri, alte gârle printr'însa nu curg, decât numai apele gâlbui și lenoase ale Ialomiții. — D'a drépta și d'a stânga e tot loc șes. — Totuș, pământul pe-acolo e foarte roditor. Într'însul aũ pătruns brațele vinjose ale muncitorilor; într'însul aũ răsbit plugurile ce spintecă țelina și răstórnă brazdele; după dinsele, aũ venit mașinele, ce treieră repede cléile de grine; apoi, carele încărcate, ce duc bucatele pe la gări, și însfârșit, căile ferate care, și mai iute, transportă acele avuții ale pământului, prin orașe, prin bálciuri și prin porturile noastre de la Dunăre și de la mare.

Acolo, în Bărăgan, trăiește, muncește, și se îmbogățește acum o întreagă poporâme de Români neaoși, oameni vrednici și deștepți!

Teme. — Din exemplele acestea, vei alege toate cuvintele cu sunetele *ă, ê, î, é, ea, o,* și *oa*, precum și duplicările de conșunante, dacă sînt; vei îndrepta toate greșelile ce le vei găsi în acele cuvinte alese și vei arăta la fie-care cuvînt, dacă acele sunete sînt *originare* sau *derivate*, și anume de unde sînt derivate.

[L. III.]

SI. TERMINĂRILE VERBELOR.

(Cele patru conjugări).

Exemple.— *A lăuda* pe Dumnezeu e datoria oricărui om.— *A vedé* în Dumnezeu pe cel mai bun părinte, este o altă datorie a omului.— *A supune* poftele sale, voinții lui Dumnezeu, este încă o datorie a omului.— *A mulțumi* lui Dumnezeu este datoria din toate zilele a omului.

Regule. — 1°. Toate verbele, la modul infinitiv, se termină în patru chipuri: unele se termină cu vocala lungă *a*, ori cu silabele *are*, (*a lăuda, lăudare*);— altele, se termină cu vocala accentuată *é*, ori cu silabele *ere*, (*a vedé, vedere*;— altele, se termină cu vocala scurtată *e*, ori cu silabele, tot scurtate, *ere*, (*a supune, supunere*); și altele se termină cu vocala limpede *i*, seú cu vocala apăsată *î*, ori cu silabele *ire* și *îre*, (*a mulțumi, mulțumire*; *a urî, urîre*).

2°. Așa dar, infinitivul verbelor are două feluri de terminări: una *scurtă* (*a, é, e, î—i*); alta *lungă*, (*are, ere, ere, ire—ire*). — Înainté infinitivului scurt se pune 'ntotdeauna, despărțită, vocala *a*.

3°. Fie-care verb,—ori care i-ar fi terminarea la infinitiv,—se schimbă după persoane, după numere, după timpuri, după moduri și după forme (activă, pasivă și reflexivă). Totuși, schimbările diferite ale unui verb sînt totdeauna

legate său, cum am dice, injugate cu subiectul propozițiunii; de aceia, toate schimbările unui verb ore-care se numesc împreună: *Conjugarea verbului*.

4°. Conjugările verbelor sînt patru la număr, după terminările la modul infinitiv: verbele terminate cu *a* său *are* se țin de conjugarea *intîi*, (I); verbele terminate cu *é* său *ére* se țin de conjugarea *a doua* (II); verbele terminate cu *e* său *ere*, se țin de conjugarea *a treia* (III); verbele terminate cu *i* și *i* său cu *ire* și *ire*, se țin de conjugarea *a patra*, (IV).

Teme. — Din bucata de citire alésă, vei scrie, pe patru rînduri osebite, toate verbele la modul infinitiv, scurt și lung, observând cele patru conjugări, după modelul următor:

- I conjugare: *a cânta-cântare, a sta-stare, a ura-urare.....*
- II „ : *a ședé-ședere, a vedé-vedere.....*
- III „ : *a duce-ducere, a vinde-vindere.....*
- IV „ : *a sădi-sădire, a uri-urire.....*

[L. II—III.]

82. SCRIEREA LUI **i** ȘI **u**, LA SFIRȘITUL CUVINTELOR.

(Deprinderi ortografice).

Exemple.—Ierî era Joi; cam târziu, după amîedî, eram eû cu Nițu la un loc. Nițu mî-a dis:—«Eû aș dice să mergem la riû, să ne scaldăm!» — Eû însă î-am răspuns: — «Fugi d'acolo! Nu simțî, ce vînt aspru bate. Am răci și ne-am imbolnăvi. Haî, mai bine, să înălțăm un zmeû!»

Regule. — Sunetele *u* și *i* se aud, la sfirșitul cuvintelor, une-orî întregi (*aspru, răci*), și alte orî pe jumătate, (*eû, fugi!*). — Când sunetele *u* și *i* se aud pe jumătate, la sfirșitul cuvintelor, noi le punem d'asupra semnul de scurtare (˘): *û* și *î*.

Teme. — Din bucata de citire alésă, vei scrie pe două rînduri, toate cuvintele cu *u* și cu *i* la sfirșit, atit întregi cât și pe jumătate.

[L. II—III.]

83. REPETIRE LUNARĂ.

(Deprinderi ortografice).

Exemple. FLÓREA DIN GRĂDINĂ.

(Poesie de Ienăchiță Văcărescu).

Într'o grădină,
Ling'o tulpină,
Zării o flóre, ca o lumina!
S'o taiú, să strică!
S'o las, mî-e frică,
Că vine altul și mî-o ridică.

Teme.— 1º. Din această poesie vei alege toate apostrofele și vei arăta ce anume litere sint elidate prin ele. — Vei însemna și toate trásurile-de-unire.

2º. Vei alege toate verbele și le vei scrie pe rinduri, după conjugările lor.

[L. II.]

---

84. COMPUNERE.

(Descriere).

Exemple. GRĂNELE SAU CEREALELE.

1º. Ce sint grănele sau cerealele?...—(*...nișce ierburî grănóse, sau care produc semințe hrănitóre...*)

2º. Unde cresc cerealele?...—(*...în țarine, unde ele devin holde și lanuri...*)

3º. În ce fel de pămînt le priieșce mai bine cerealelor?... — (*...în pămînt negru, gras, bine lucrat, în humă...*)

4º. Cum se lucrăză țarinele pentru cereale?...— (*...se ingrașă, se gunoiesc, se ară, se sémănă, se grăpéză...*)

50. Cum se îngrijesc cerealele, după ce au răsurit?... (*...se plivesc, se seceră, se adună, se treieră...*)

60. Din ce anume părți se compun cerealele?... (*...rădăcina, pașul, spicul și fructele...*)

70. Cum este rădăcina?...—(*...firósă, adică: compusă din fire subțiri...*)—Cum este pașul?...—(*...gol, cu noduri...*)—Cum este spicul?...—(*...lunguțel, cu șepe la vîrfuri...*)—Ce se află în spic?...—(*...grăunțele sau sămințele...*)—În ce sint învelite grăunțele?...—(*...în pojghițe subțiri, numite pleve...*)—Cum sint grăunțele sau sămințele, la cereale?...—(*...lunguțele, tari, dar făinoase, când le strivești...*)—Cum ies grăunțele din spice?...—(*...prin treierat...*)

80. Cum se treieră cerealele?...

90. Ce fel de cereale se fac înăi mult pe la noi?...—(*...grâu, secară, orz, ovéz, mei...*)

100. Ce folóse ne aduc cerealele?..

110. Ce fel de plante sint cerealele pentru ómenii?...—(*...unele sint de neapărută trebuință... altele sint foarte folositoare...*)

120. Câte feluri sau genuri de plante cunoșcem noi pînă acum?...—(*...trei feluri: pomii, legumele, cerealele...*)

Teine. — 1. Răspunsurile la întrebările despre «Cereale» le veți scrie pe caietul cel bun de compuneri.—2. Veți descrie, din grâu, dar tot după aceleași puncte, «Grăul» și «Porumbul sau Păpușoiul.»

[L. IV.]

85. FORMA ACTIVĂ A VERBELOR.

Timpul present.

Exemple.

1°. Conjugarea întâi.

Mod Indicativ		Mod Subjunctiv		Mod Optativ	
Eü <i>ar</i>	țarina	Să <i>ar</i>	țarina	Aș <i>ara</i>	țarina
Tu <i>arî</i>	»	Să <i>arî</i>	»	Ai <i>ara</i>	»
El <i>ară</i>	»	Să <i>are</i>	»	Ar <i>ara</i>	»
Noi <i>arăm</i>	»	Să <i>arăm</i>	»	Am <i>ara</i>	»
Voii <i>arați</i>	»	Să <i>arați</i>	»	Ați <i>ara</i>	»
Ei <i>ară</i>	»	Să <i>are</i>	»	Ar <i>ara</i>	»

Mod Presuntiv		Mod Oblic		Mod Imperativ	
Voii <i>și arând</i>	țarina	Aș <i>și arând</i>	țarina	Ară	tu țarina
Veii <i>și arând</i>	»	Ai <i>și arând</i>	»	Are	el »
Va <i>și arând</i>	»	Ar <i>și arând</i>	»		
Vom <i>și arând</i>	»	Am <i>și arând</i>	»		
Veți <i>și arând</i>	»	Ați <i>și arând</i>	»	Arați	voi »
Vor <i>și arând</i>	»	Ar <i>și arând</i>	»	Are	ei »

Mod Infinitiv

A *ara* țarina e lucru lesne
Pentru *arare*, îți trebuie
plug.

Mod Participiū present

Țăranul cântă, *arând*
țarina.

2°. Conjugarea a doua.

Tac, tacî, tace, tăcem, tăceți, tac.—*Sa tacă.*—*Aș tacé.*—*Voii și tăcënd.*—*Aș și tăcënd.*—*Taci!*—*A tăcé, tăcere.*—*Tăcënd.*

3°. Conjugarea a treia.

Cred, cređi, crede, credem, credeți, cred.—*Să cređi.*—*Aș crede.*—*Voii și cređënd.*—*Aș și cređënd.*—*Crede!*—

40. Conjugarea a patra.

Dorm, dormi, dórme, dormim, dormiți, dorm.—*Să dorm.*—*Aș dormi.*—*Voă fi dormind.*—*Aș fi dormind.*—*Dormi!*—*A dormi, dormire.*—*Dormind.*

Regule. — 1°. După modelele acestor patru exemple se conjugă, la *timpul present* , mai toate verbele din cele patru conjugări. — 2°. Sunetul intunecat din terminarea participiului present la verbele de conjugarea I, se scrie cu *d* (*arând*); la verbele de conjugarea II și III cu *e* (*tăcând, credând*).

Temc. — 1°. În bucata de citire alésă, vei sublinia toate verbele care se află acolo, în timpul present.

2°. Vei conjuga pe cățet, verbele «a lucra» și «a vorbi», la timpul present și la toate modurile.

[L. III—IV.]

86. FORMA ACTIVĂ A VERBELOR.

Timpul trecut.

Exemple.

10. Conjugarea întâi.

Mod indicativ :

		<i>Simplu</i>		<i>Compus</i>
Sing.	1	<i>arai țarina</i>		<i>am arat țarina</i>
	2	<i>arași »</i>		<i>ai arat »</i>
	3	<i>ară »</i>		<i>a arat »</i>
Plur.	1	<i>arăm »</i>		<i>am arat »</i>
	2	<i>ararăți »</i>		<i>ați arat »</i>
	3	<i>arară »</i>		<i>au arat »</i>

Mod Optativ.

Sing.	1	<i>aș fi arat țarina</i>
	2	<i>ai fi » »</i>
	3	<i>ar fi » »</i>
Plur.	1	<i>am fi » »</i>
	2	<i>ați fi » »</i>
	3	<i>ar fi » »</i>

Mod Subjunctiv.

Eü	<i>să fi arat țarina</i>
Tu	<i>» »</i>
El (ea)	<i>» »</i>
Noi	<i>» »</i>
Voii	<i>» »</i>
Ei (ele)	<i>» »</i>

Mod Presumptiv.

<i>oi fi arat țarina</i>		
<i>ei » »</i>		
<i>o » »</i>		
<i>om » »</i>		
<i>ei » »</i>		
<i>or » »</i>		

Mod Oblic.

Mod. Infinitiv.

Mod Participiilor.

Am fost arând
 Ai » »

Era târziu spre
 a fi arat țarina

Mas. Arat bine, pământul rodește
 Fem. Arată bine, țarina rodește

2°. I. Tăcut, tăcuși, tăcu, tăcuram, tăcurași, tăcură;
 am tăcut;—II. să fi tăcut;—III. aș fi tăcut;—IV. voi
 fi tăcut;—V. a fi tăcut;—VI. tăcut, tăcută.

3°. I. Creșu, creșuși, creșu, creșurăm, creșurași,
 creșură; am creșut;—II. să fi creșut;—III. aș fi creșut;—
 IV, voi fi creșut;—V. a fi creșut;—VI. creșut, creșută.

4°. I. Dormi, dormiși, dormi, dormirăm, dormirăși,
 dormi a; am dormit;—II. să fi dormit;—III. aș fi
 dormit; IV. voi fi dormit;—V a fi dormit;—VII. dormit,
 dormită.

Teme. — 1°. În bucata de citire alésă, veți sublinia toate verbele ce se
 esă acolo la timpul present și la timpul trecut, și veți arăta la ce mod,
 timp, număr și pesăonă ele se află.—2° Veți conjuga pe caiet, in propoziți-
 țuni simple și bine potrivite verbele «a ține» și «a amorți» la toate
 modurile timpului trecut sau perfect.

(L. III)

87. FORMA ACTIVĂ A VERBELOR.

Timpul Imperfect.

Exemple.

Mod Indicativ.

1 ^o . Singular	1	Aram țarina, când	sosiși.
	2	Arai » »	sosii eă.
	3	Ara » »	sosi frate-tău.
Plural	1	Aram » »	sosirăși voi.
	2	Arași » »	sosirăm noi.
	3	Araă » »	sosiri părinții lor.
- 2°. Tăceam, tăceaă, tăcea, tăceam, tăceași, tăceaă.
 3°. Credeam, credeaă, credea, credeam, credeași, credeaă.

4°. *Dormeam, dormea, dormeam, dormeați, dormeați.*

Regule.—1°. Imperfectul verbelor are numai modul indicativ.

2°. Forma imperfectului se scrie totdeauna, la verbele de conjugarea a II, a III și a IV, cu vocala *e* (*tăceam, tăceați, credeai, credeai, dormea, dormeam*).

Teme.—1. În bucata de citire aleasă, vei sublinia toate verbele ce se află acolo la timpul prezent, la timpul perfect sau trecut și la timpul imperfect, și vei spune la fiecare în ce mod se află.—2°. Vei conjugă în propozițiuni simple, verbele « a geme și a simți », numai la timpul imperfect.

[L. II.]

88. FORMA ACTIVĂ A VERBELOR.

Timpul mai mult-decât-perfect.

Exemple.

		Mod Indicativ.		Mod Subjunctiv.	
		Simplu	Compus.		
Sing.	1	<i>Arasem țarina</i>	<i>Ei am fost arat</i>	<i>Ei să fi fost arat.</i>	
	2	<i>Araseși »</i>	<i>Tu ai » »</i>	<i>Tu » » »</i>	
	3	<i>Arase »</i>	<i>El a » »</i>	<i>El » » »</i>	
Plur.	1	<i>Araserăm »</i>	<i>Noi am » »</i>	<i>Noi » » »</i>	
	2	<i>Araserăți »</i>	<i>Voii ați » »</i>	<i>Voii » » »</i>	
	3	<i>Araseră »</i>	<i>Ei au » »</i>	<i>Ei » » »</i>	

Aș fi fost arat țarina, dacă am fost arând țarina, dar aveam plug. aminte nu mi-aduc.

2°. *Tăcusem, tăcuseși, tăcuse, tăcuserăm, tăcuserăți, tăcuseră; am fost tăcut;—Să fi fost tăcut;—Aș fi fost tăcut;—Voii fi fost tăcut.*

3°. *Cređusem, cređuseși, cređuse, cređuserăm, cređuserăți,*

*serăți, creșuseră; am fost creșut;—să fi fost creșut;—
aș fi fost creșut;—voiu fi fost creșut.*

4°. *Dormisem, dormiseși, dormise, dormiserăm, dor-
miserăți, dormiseră; am fost dormit;—să fi fost dormit;
aș fi fost dormit;—voiu fi fost dormit.*

Teme.—1°. În bucata de citire alésă, vei sublinia toate verbele la timpurile: present, perfect, imperfect și mai-mult-decât-perfect. — 2°. Vei conjuga, în propozițiuni simple, verbul «A căde», la timpul mai-mult-decât-perfect, în câte și patru modurile.

[L. II-III.]

89. TIMPUL VIITOR AL VERBELOR.

Exemple.

EXAMENUL

1°. Iată! peste vre-o dece zile *va sosi* și examenul! Pină atunci, eū n'o să pierd vremea. Nu, din contră; imi voiū *repeti* toate materiile, d'a rindul. Dacă oiu *face* așa, sint sigur că *am să răspund* bine la examen; și negreșit că *o să capet* numai note bune. Tot d'odată, *am să îngrijesc* a'mi rindui toate caietele, și le voiū *ave* în cea mai bună ordine, când dascălul le *va cerceta*.

2°. Cređ că d-lui *are să fie* mulțumit de mine. Dar mă gândesc ce bucurie *ai să simți* tata și mama cand *vor auzi* că mă laudă dascălul; căci de sigur d-lui *are să mă laude*. Atunci, totă lumea *va fi văđut* și *va ști* că eū sint un școlar cu-minte și silitor. ... Dar, stăi!.... ce fac eū acuma?... Mi se pare că m'am cam mēndrit; și in Sfinta Scriptură am invēțat că: «Pe cel ce *se va mēndri*, Domnul il *va umili*.»—Fe-rēscă-mē Dumneđeu!

3°. Totuși, nu'mi vine a crede că nu voiū *trece*

clasa. De altminteri, cu un dascăl bun ca al nostru, mai nici un școlar n'ar trebui să rămâie repetent....
 ...Fi-vor ore și corigenți? Abie căți-va, creș.... Oși cum ar fi, toți cei care *vom fi trecut* examenul cu succes, *avem să ne bucurăm* în ziua examenului, și apoi o să petrecem fără grijă tot timpul vacanțelor. Din bune examene, numai folose *vom culege* pentru viitor!

Regule. — 1°. Când un verb arată că o lucrare nu este făcută de mai nainte, nici se face în timpul de față, ci are să se facă mai apoi, atunci dicem că acel verb este la *timpul viitor*.

2°. Când un verb arată că o lucrare se va face în viitor, fără însă ca să arate că mai-nainte de dinsa are să se mai facă și o altă lucrare, atunci dicem că acel verb este la *viitorul simplu* sau *viitorul întâi (I)*.

3°. Când dicem ore că un verb se află la *viitorul trecut* sau *viitorul al doilea (II)*?

Teme. — Din exemplul de mai sus «Examenul», vei alege toate verbele ce se află la timpul viitor și le vei rîndui pe două colone: una pentru viitorul simplu (I), și alta pentru viitorul trecut (II).

(L. II. III.)

90. FORMA ACTIVĂ A VERBELOR.

Timpurile viitorului.

1°. Mod Indicativ. — *Viitor simplu (viitor întâi)*

Sing. 1	Voi (oi)	ara țarina	am (o) să ar	țarina	ara-voi țarina
2	Ve (î)	» »	a (o) să ar	»	ara-vei »
3	Va (o sau a)	» »	are (o sau a) să are	»	ara-va »
Plur. 1	Vom (om)	» »	avem (o) să arăm	»	ara-vom »
2	Veți (îți)	» »	aveți (o) să arăți	»	ara-veți »
3	Vor (or)	» »	a (o) să are	»	ara-vor »

Mod Indicativ.—Viitor trecut (viitor al douălea): 1°

Sing. 1	Voîū (oîū) fi arat țarina.	Voîū (oîū) fi fost arat țarina
	Fi-voîū arat	» când va sosi tala.
2	Veî (êî) fi arat	» Veî (î) fi fost arat »
	Fi-veî arat	» când . . . . .
3	Va (o saū a) fi arat	» Veî (o saū a) fi fost arat »
	Fi-va arat	»
Plur. 1	Vom (om) fi arat	» Vom (om) fi fost arat. »
	Fi-vom arat	»
2	Veî (êî) fi arat	» Veî (êî) fi fost arat. »
	Fi-veî arat	»
3	Vor (or) fi arat	» Vor (or) fi fost arat. »
	Fi-vor arat	»

20. Voîū tăcé, veî..., va..., rom..., veî..., vor tăcé;
voîū fi tăcut...; roîū fi fost tăcut...; tace-voîū...

30. Voîū crede, veî..., ra..., rom..., veî..., vor crede;
voîū fi cređut...; roîū fi fost cređut...; crede-voîū...

40. Voîū dormi, veî..., va..., rom..., veî..., vor
dormi...; roîū fi dormit...; roîū fi fost dormit...; dor-
mi-roîū.

Teme.—1°. În bucata de citire alésă, veî sublinia tôte verbele din tôte timpurile (present, perfect, viitor) și tôte modurile. — 2°. Veî conjuga pe caiet, în propozițiuni simple, verbele «A plăcé» și «A vorbi», la aminduoé timpurile viitorului.

[L. II-III.]

91. CONPUNERE.

(Descriere).

Exemple. TIMPURILE ANULUI.

10. Câte timpuri are anul? (...patru timpuri...)
Cum se chîemă cele patru timpuri ale anului?

2°. Când începe primăvara?.. (*...în luna lui Martie...*).—Cât de lungi sint zilele și nopțile, în timpul primăverii? (*...sint cam de-o-potrivă...*).—Care sint floricelele ce ne vestesc primăvara? (*...ghioceii și micșunelele...*).—Care sint păsările ce se ivesc în timpul primăverii? (*...păsările călătore: rîndunele, berze sau cocăstărcii...*).—Care sint anume lunile de primăvară?

3°. Când începe vara? (*...în luna lui Iunie...*).—Cât de lungi sint zilele, în timpul verii? (*...cele mai lungi...*).—Cum sint atunci nopțile? (*...cele mai scurte...*).—Când este mai cald? (*...în lunile Iulie și August...*).—Când se seceră grânele pe câmp?—Care sint anume lunile de vară?

4°. Când se începe toamna? (*...în luna lui Septembrie...*).—Cât de lungi sint zilele și nopțile, în timpul toamnei? (*...tot cam de-o-potrivă de lungi...*).—Ce fructe se coc, toamna? (*...prunele, strugurii, piersicile...*).—Ce bucate se culeg de pe câmp, toamna?.. (*porumbul sau păpușoiul...*).—Care sint anume lunile de toamnă?

5°. Când se începe iernea?...(*în luna lui Decembrie*).—Cum sint atunci zilele?...(*cele mai scurte...*).—Cum sint nopțile?... (*cele mai lungi...*).—Cum își petrec timpul copiii, iernea?...—Câte luni ține iernea?...—Care anume sint acele luni?

6°. Știi să'mi spui vre-o *ghicitoare* despre timpurile anului?...

Teme.—1°. Veți răspunde la întrebările de mai sus.—2°. Veți prescrie pe caietul de compuneră, răspunsurile la întrebările din compunerea «Timpurile anului».

92. FORMA PASIVĂ A VERBELOR.

Exemple. — Eū, sërmanul de mine, din pruncie *sint lipsit* de părinți. De ieri, *sint băgat* la stăpin. Mai nainte, *am fost scutit* de a sluji, fiind-că *fusesem dat* la școlă de un om bun și milostiv. — «Ce norocire!» — 'mă-am tot *fost* *dis* eū pe atunci, — «ce norocire pentru mine, orfanul, de a fi ocrotit de cine-va pe lumea acésta!» Dar acel om bun, *fiind cuprins* de o bôlă grea, fără vreme, vai! 'mă-a fost răpit! Greū *fusei* eū *pedepsit* prin mórtea neașteptată a bine-făcătorului meū!

Timpul present.

Mod Indicat.	Mod Subjun.	Mod Optativ.	Mod Imper.
--------------	-------------	--------------	------------

<i>Sint răpit</i>	<i>Să fiū răpit</i>	<i>Aș fi răpit</i>	<i>Fii răpit</i>
-------------------	---------------------	--------------------	------------------

<i>Sintem răpiți</i>	<i>Să fim răpiți</i>	<i>Am fi răpiți</i>	<i>Fiți răpiți</i>
----------------------	----------------------	---------------------	--------------------

Mod Oblic.

Mod Infinitiv.

Mod Particip.

Aș fi fiind răpit

A fi răpit

Fiind răpit-răpitu

Mod Presumptiv.

Oiū fi răpit.

Timpurile trecute.

Imperfect

Perfect

Mai-mult-decât-p.

Eram răpit

Fui răpit. Am fost răpit.

Fusesem răpit

Mod Subjunctiv. *Să fi fost răpit.*

» Oblic. *Ași fi fost răpit.*

» Presumptiv. *Oiū fi fost răpit.*

» Participiū. *Răpit, răpitu.*

Timpurile viitoare.

Mod Indicativ.—Viitorul simplu: *Voū fi răpit.*

Viitoru! trecut : Voū fi fost răpit.

Regule.—1°. Pe care verbe le numim noi *active*?... Pe care le numim *pasive*?—Ce anume părți ale propozițiilor numim noi *complinare directă și complinare indirectă*?

2°. Forma pasivă se dovedește, în conjugarea unui verb, ore-care, prin întrebuințarea nelipsită a formelor verbului ajutător *a fi*, puse pe lângă verbul de conjugat, în modul participiū perfect.

3°. Numai acele verbe active, care cer după sine o complinare directă, se pot conjuga în formă pasivă; de aceea ele se mai numesc și verbe *active transitive*.

Teme.—1°. În bucata de citire aleasă, vei sublinia toate verbele, și le vei scrie pe rinduri osebite, fie-care cu modul, cu timpul, cu numărul și cu persoana sa.

2°. Cu verbele active transitive vei forma propozițiuni simple, pe care le vei preface în formă pasivă.

[L. III]

93. SCRIEREA LUI *î*.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.—Maî țerî alaltă-țerî, patru bățetî, ieșind de la școlă, treceau pe o piață pe dinainté unui mare edificiu ce se clădea cu pietroțe uriașe. — Pe unul din bățetî îl chema Petre. El întrebă:—«Câte țile maî avem noi pină la întîi Maîu?». Altul, a-nume Mateu, dișe:—«Eu, țeî, nu scîi; dar o să țeau un călindar și o să mă ut.»

Regule.—1° Vocala *i* se rostește une-orî pe jumătate, atît la începutul cuvintelor, cît și în mijlocul și la sfîrșitul lor. Atunci o scriem cu semnul scurtări (·) d'asupra, (*î*).

2°. De câte orî avem să scriem cuvinte în care se aude sunetul *ie*, orî la începutul, orî la mijlocul, orî la sfîrșitul cuvintelor, îl scriem cu diftongul *ie*, (*iepure, mîel, mîchie*..) Se osebesc însă cuvintele: *cî, el, ea, este* și câte-va altele.

Teme.— Din bucată de citire alésă, veți sublinia toate cuvintele cu *î* la început, la mijloc și la sfârșit.

[L. II]

24. FORMA REFLEXIVĂ A VERBELOR.

Exemple.—E $\ddot{u}$ *mă culc* seara de vreme; dar *mă scol* a doua- $\dot{d}$ i foarte de timpuriu. Așa *m'am deprins* și tare *îmi place*. Ia *culcați-vă* și *sculați-vă* și voi ca mine. Nic $\ddot{i}$ *vă închipuiți* cât de bine *o să vă pară*, când *vă veți obișnui a vă deștepta* de cu $\dot{d}$ iua. Atunci omul, —las'că *se bucură* de o mai bună sănătate, —dar el poate *să-și vadă* dimineața de toate treburile sale.

Mod Indicativ

Timpul present

<i>Sing.</i>	1 <i>Mă culc</i>	<i>Îmi închipuiesc</i>
	2 <i>Te culci</i>	<i>Îți închipuiești</i>
	3 <i>Se culcă</i>	<i>Își închipuiește</i>
<i>Plur.</i>	4 <i>Ne culcăm</i>	<i>Ne închipuim</i>
	5 <i>Vă culcați</i>	<i>Vă închipuiți</i>
	6 <i>Se culcă</i>	<i>Își închipuiesc</i>
<i>Timp.</i>	Imperfect: <i>Mă culcam</i>	<i>Îmi închipuiam; îmi închipui și mă-am închipuit</i>
»	Perfect: <i>Mă culcai și m'am culcat</i>	
»	Mai-mult-decât perfect: <i>Mă culcasem</i>	<i>Îmi închipuisem</i>
»	Viitor simplu: <i>Mă voi culca...</i>	<i>Îmi voi închipui...</i>
»	Viitor trecut: <i>Mă voi fi culcat</i>	<i>Îmi voi fi închipuit...</i>

Mod Subjunctiv.

Să mă culc...

Să 'mi închipuiesc...

Mod Cptativ.

M'aș culca... | *M'aș, închipui...*

Mod Presumptiv.

Mă voi fi culcând... | *'Mi-oă fi închipuind...*

Mod Oblic.

M'aș fi culcând | *Mi-aș fi închipuind*

Mod Imperativ.

Culcă-te; culce se, ei! | *Închipuiește-ți, închipuiește-și*
Culcați-vă! culce-se ei! | *că!*
Închipuiți-vă; Închipuiește-și ei!

Mod Infinitiv.

A se culca... | *A'și închipui...*

Mod Participiului (present)

Culcându-mă | *Închipuindu'mă*

Regula. 1°. Verbele reflexive se conjugă întocmai la fel cu verbele active, cu deosebire numai că se adaugă întotdeauna, pe lângă verb, pronumele personale: *mă, te, se, ne, vă, se*, la unele verbe reflexive, iar pronumele personale: *imi, îți, își, ne, vă, își*, la altele.

2°. La modul imperativ, pronumele personale se adaugă în urma verbului; la toate celelalte moduri, ele se pun înaintea verbului, de obicei. Dar se pot pune și în urmă, la unele timpuri și moduri, (*culcu-mă, culcă-te, culca-mă-voiu*).

3°. Din ce cauză se numesc *reflexive* verbele acestea?... — Ce deosebire este între un verb *activ* și un verb *reflexiv* ?...

Teme.—1°. În bucata de citire alăturată, vei sublinia toate verbele active și reflexive, arătând prin grai, timpurile, modurile, numărul și persoana

fie căruia.—2° Veți conjuga pe cațet, în propozițiunile simple «Mă bucur» și «Mă pare rău», la modurile optativ și imperativ numai.

[L. II-III.]

95. CONJUGAREA VERBULUI a fi.

Exemple.

Timpul present

	Mod Indicativ.	Mod Subjunctiv.	Mod Optativ.
	1 <i>Sint</i> , (<i>is, 's</i>) silitor	<i>Să fiu</i> silitor	<i>Aș fi</i> — <i>Fire-aș</i> silitor
Sing.	2 <i>ești</i> »	<i>Să fii</i> »	<i>Ai fi</i> — <i>Fire-ai</i> »
	3 <i>este</i> (<i>e, îi, 'i</i>) »	<i>Să fie</i> »	<i>Ar fi</i> — <i>Fire-ar</i> »
	1 <i>sîntem</i> silitori	<i>Să fim</i> silitori	<i>Am fi</i> — <i>Fire-am</i> si-
Plur.	2 <i>sînteți</i> »	<i>Să fiți</i> »	litori
	3 <i>sînt</i> (<i>is, 's</i>) »	<i>Să fie</i> »	<i>Ați fi</i> — <i>Fire-ați</i> »
			<i>Ar fi</i> — <i>Fire-ar</i> »

	Mod Presumptiv.	Mod Imperativ.	Mod Infinitiv.	Mod Participiū.
	<i>Oă fi, eă fi...</i>	Sing. 2 <i>Fiți</i> silitor!	<i>A fi</i> (<i>fire</i>)	<i>Fiind</i> silitor, meriți laudă.
		3 <i>Fie</i> »	silitor, este	
Mod Oblic.		Plur. 2 <i>Fiți</i> silitori!	lucru de lă-	
	<i>Aș fi fiind.</i>	3 <i>Fie</i> »	udat	

Timpurile trecute

Mod Indicativ.

	Imperfect.	Perfect.	Maî-mult-decăt-perfect.
	1 <i>Eram</i> silitor	<i>Fui, fusei</i> silitor	<i>Am fost</i> silitor
Sing.	2 <i>Erați</i> »	<i>Fuși, fușeși</i> »	<i>Fusesem</i> silitor
	3 <i>Era</i> »	<i>Fu, fuse</i> »	<i>Fuseseși</i> »
			<i>Fusesese</i> »
	1 <i>Eram</i> silitori	<i>Furăm</i> silitori	<i>Am fost s</i> litori
Plur.	2 <i>Erați</i> »	<i>Furați</i> »	<i>Fuseserăm</i> silitori
	3 <i>Erau</i> »	<i>Fură</i> »	<i>Fuseserăți</i> »
			<i>Fuseseră</i> »

Mod Subjunctiv. *Perfect*: Eă, tu, el, ea, noi, voi, ei,
ele *să fi fost* silitori (silitore).

Mod Optativ. *Perfect*: Aș, ai, ar, am, ați, ar *fi fost*
silitori

Mod Presumptiv. *Perfect*: Oă, ei, o, om, eți, or *fi*
fost silitori.

Mod Oblic. Aș *fi fiind*.

Mod Participiū. *Perfect*: *Singul. Fost-fostă.*
Plural Fosti-foste.

Timpurile viitoare.

Mod Indicativ. *Viitorul simplu* :

Voă, vei, va, vom, veți, vor *fi* silitor (silit).

Viitorul trecut

Voă, vei, va, vom, veți, vor *fi fost* silitor (silitori).

Regule.— 1°. Cu formele: *fi și fi fost*, ale verbului *a fi*, ne servim spre a forma conjugarea tutulor verbele ce le-am învățat pină aci.

2°. Prin urmare, verbul *a fi* ajută la formarea conjugării tutulor celorlalte verbe; el este dar un verb *ajutător*.

Teme.— În bucata de citire alésă, vei sublinia verbul *a fi*, sub toate formele lui de timp, de mod, de număr și de persoană.

[L. III.]

96. COMPUNERE.

Descriere geografică).

Exemple.

ROMÂNIA.

1°. Ce este România?...—(...*patria noastră, a Românilor...*)

20. Ce întindere are România?...—Câți locuitori sînt într'însa?...

30. Unde se află România?...—(...hotarele și vecinătățile...)

40. Ce înfățișare are pămîntul României?...— (...cîmpii, șesuri, deluri, munți...)

50. Care sînt munții României?...— În ce anume părți sînt ei?...

60. Ce fel de ape are România?... — (...Marea-Negră, riuri, lacuri...)

70. Ce produce România?... (in cîmpie?... pe deluri?... in munți?... vinaturi de uscat?... pescării in riuri și bălți?..)

80. Ce fel de locuitori are România?...— (...Romîni, străini, Evreii, Armeni, popoarele din Dobrogea...)

90. Ce negoț face România cu alte State?...— (...export de grîne și de animale, import de fabricate)

100. Cum este administrată România?...— (...Stat constituțional, Regele, corpurile legiuitoare: cameră și senat, miniștrii, dregătorii, armata țării, marca și stégul țării...)

110. Ce religii și ce aședeminte de învățatură și de bine-facere sînt in România?...— (...legea ortodoxă, alte legi creștine, legea lui Moise, legea maho-metană; .. spitale, ... tol felul de școle...)

120. Cum simți că este România?...— (...țară frumoasă, bogată și scumpă pentru ori-ce Român...)

Regule. — Descrierile geografice trebuie să conțină tot-dauna cunoștințe cât se pôte mai adevărate și mai bine lămurite, despre locurile și despre omenii, de care e vorba într'insele. Acolo nu incăpe a spune lucruri inchipuite.

Teme.— Răspunsurile la întrebările de mai sus asupra «Româniilor», le vei scrie în caietul cel bun de compuneri, și le vei ține bine minte ca să le știi ori-și-când.

[L. IV—V.]

97. SCRIEREA LUI *î*, LA MIJLOCUL CUVINTELOR.

(Deprinderi ortografice)

Exemple.

«Plo^uă, plo^uă!

Găinele să ou^e!

Să ne daⁱ și no^e

No^uă-deci-și-no^uă

De ou^e, tot no^uă!»

Așa cântău în gura mare două fete, care, în zori de dimineață, în loc să apuce șoseala ce ducea la pița de la mără, se luaseră după Braica căteia și alergău ca niște năuce prin ierba plină de rouă.

Regule.— Vocala *u* se rotește foarte des pe jumătate, la mijlocul cuvintelor, când se află pusă dupe sunetele; *a*, *ă*, *e*, *ă*, *é*, și *i*. Atunci, noi la scris, ne servim cu *î* (scurt), (*no^uă*, *rouă*).—Unde se mai aude *î* scurtat, și cum se scrie atunci?.....

Teme.— Din exemplul de mai sus, vei sublinia toate cuvintele ce au litera *î* în mijlocul lor.

[L. II]

98. VERBE NEREGULATE.

Exemple.— Dacă *daⁱ*, n'*ai*.— *Vrei* nu *vrei*, lucrăză să nu *pieⁱ*.— *Stăⁱ* unde *stăⁱ*, că mai bun loc n'*ai*.— *Iea* câte unul și *dă* cu pumnul.— 'Mi *a luat* apa de la mără.— *Iea*'l după mine că-l omor.— *Stătuⁱ* cât putuⁱ, și *dăduⁱ* cui *vruⁱ*.— *Voleșce* și vei *puté*.

Timpul present

Mod Indicativ.

Singular	1 am	vr <u>eu</u> , voiesc (voiu)	da <u>u</u>	sta <u>u</u>	iea <u>u</u>
	2 ai	vrei, voiesci (vei)	da <u>i</u>	sta <u>i</u>	ie <u>i</u>
	3 are	vr <u>e</u> , voiesce (va)	da <u>a</u>	sta <u>a</u>	iea
Plural	1 avem	vr <u>em</u> , voim (vom)	da <u>m</u>	sta <u>m</u>	lua <u>m</u>
	2 aveți	vr <u>eți</u> , voiți (veți)	da <u>ți</u>	sta <u>ți</u>	lua <u>ți</u>
	3 au	vr <u>eu</u> , voiesc (vor)	da <u>u</u>	sta <u>u</u>	iea <u>u</u>

Mod Subjunctiv.

Sing.	1 să am	să vr <u>eu</u> , să voiesc	să da <u>u</u>	să sta <u>u</u>	să Ica <u>u</u>
	2 să ai (ai)	să vrei, să voiesci	să da <u>i</u>	să sta <u>i</u>	să Ie <u>i</u>
	3 să albă	să vr <u>e</u> , să voiescă	să de (să dee)	să st <u>e</u> (să stee)	să Ie (să lee)
Plur.	1 să avem	să vr <u>em</u> , să voim	să da <u>m</u>	să sta <u>m</u>	să lua <u>m</u>
	2 să aveți	să vr <u>eți</u> , să voiți	să da <u>ți</u>	să sta <u>ți</u>	să lua <u>ți</u>
	3 să albă	să vr <u>e</u> , să voiescă	să de (să dee)	să st <u>e</u> (să stee)	să Ie (să lee)

Mod Imperativ.

Sing.	2 aiți, ai!	voiesce!	da!	stă!	iea!
	3 albă!	voiescă!	sa de! dee!	sa stă! stee!	sa Iea! Iee!
Plur.	2 aveți!	voiți!	dați!	stați!	luați!
	3 albă!	voiesca!	să de, dee!	sa stă! stee!	sa Iea! Iee!

Mod Infinitiv.

a avé (avere), — a vré (vrere), a voi (voire), — a sta (stare),
— a lua (luare).

Timpurile trecute

Perfect.

<i>avui</i>	<i>erui</i> <i>voii</i>	<i>dădui</i> (<i>detei</i>)	<i>stătui</i> (<i>stetei</i>)	<i>luai</i>
<i>am avut</i>	<i>am erut, am voit</i>	<i>am dat</i>	<i>am stat</i>	<i>am luat</i>

Imperfect

<i>aveam</i>	<i>veeam, voiam</i>	<i>dăam</i> (<i>dedeam</i>)	<i>stăam</i> (<i>stăteam</i>)	<i>luam</i>
--------------	---------------------	----------------------------------	------------------------------------	-------------

Mai-mult-decât-perf.

<i>avusem</i> (<i>arusesem</i>)	<i>vrusem</i> <i>voisem</i>	<i>dăusem</i> (<i>dădusem</i>)	<i>stătusem</i>	<i>luasem</i>
--------------------------------------	-----------------------------	-------------------------------------	-----------------	---------------

Regule. — 1°. Când conjugăm verbele : *a ave*, *a vré* sau *a voi*, *a da*, *a sta*, *a lua*, precum și verbul *a fi*, noi vedem ivindu-se, în conjugarea lor, unele forme cu totul străine de forma modului lor infinitiv. Aceste deosebiri fac ca conjugarea acelor verbe să nu fie întocmai la fel cu a mai multor verbelor din cele patru conjugări cunoscute de noi. De-ôre ce conjugarea lor nu se face întocmai după aceleaș regule, verbele înșirate acilé, precum și încă altele câte-va, le numim verbe *neregulate*. — Tóte celelalte care se conjugă după exemplele date, le dicem că sînt verbe *regulate*.

2°. Verbele neregulate nu se abat pretutindenî de la formele obișnuite ale verbelor regulate din conjugarea lor. Abaterile se fac numai la timpul *present* și, la unele verbe, la timpul *perfect*.

3°. Verbul *a vré* sau *a voi* se conjugă în două feluri; *a vré* (*vrere*) se conjugă după a II-a conjugare, și *a voi* (*voire*), după a IV-a.—Întocmai la fel cu prezentul din modurile indicativ, subjunctiv și imperativ al verbului *a voi* (*voiesc, să voiesc, voiesce!*), se conjugă un mare număr de verbe regulate din a IV-a conjugare, (*călătoresc, doresc, pornesc...*)

4°. Osebit de verbul ajutător *a fi*, tot verbe ajutătoare la conjugări mai sint și verbele neregulate: *a avé* și *a voi*.

5°. Verbul neregulat *a avé* slujește ca ajutător in conjugarea tutulor celorlalte verbe, la timpurile următoare: a) la prezentele și la perfectul modului oblicii, (*aș fi arând*, *am fost arând*.) b) la perfectul compus al modului indicativ, (*am arat*); c) la perfectul modului optativ, (*aș fi arat*), d) la mai mult-decât-perfectul compus al modului indicativ, (*am fost arat*); e) la mai-mult-decât-perfectul modului optativ, (*aș fi fost arat*;) f) la viitorul simplu al modului indicativ, (*am să ar*.)

6°. Verbul neregulat *a voi* slujește ca ajutător in conjugarea tutulor celorlalte verbe, la timpurile următoare:

- a) la prezentul modului presuntiv, (*voîu fi arând*);
- b) la perfectul modului presuntiv (*voîu fi arat*);
- c) la viitorul simplu al modului indicativ, (*voîi ara*);
- d) la viitorul trecut al modului indicativ, (*voîu fi arat* și *voîu fi fost arat*.)

7°. Verbele *ajutătoare*, care adică servă la conjugarea tutulor verbelor, sint in număr de trei; *a fi*, *a avé* și *a voi*.

8°. Verbele *ajutătoare*: *a fi*, *a avé* și *a voi*, ajută tot-deodată altor părți de cuvintare (substantivelor, pronumelor, adiectivelor, numeralelor, verbelor și adverbelor), spre a puté sluji ca predicate in propozițiuni.

Teme. — 1°. In bucata de citire alésă, vei culege tóte verbele ajutătoare și tóte verbele neregulate, și vei spune la fie-care: timpul, modul, numărul și persóna, la care sint, precum și forma de care el ține. Vei conjuga, in propozițiuni simple, verbul «A dorî», la tóte timpurile și la tóte modurile formii active.

[L. V.—VI.]

99. VERBE IMPERSONALE.

Exemple.

Tună, fulgeră, trăsnește,
Sint-Ilie 'n cer se necăjește! —
Plouă, ninge, viscolește,
Și de gazdă nu'i nădejde!

Mod Indicativ.

<i>Present :</i>	<i>Plouă</i>	<i>Ninge</i>
<i>Imperfect :</i>	<i>Ploua</i>	<i>Ningea</i>
<i>Perfect :</i>	<i>Plouă, a plouat</i>	<i>Ninse, a nins</i>
<i>Mai-mult-decât-perf.:</i>	<i>Plouase</i>	<i>Ninsese</i>
<i>Viitor simplu :</i>	<i>Va ploua, ploăa-va</i>	<i>Vă ninge, ninge-va</i>
<i>Viitor trecut :</i>	<i>Va fi plouat.</i>	<i>Va fi nins</i>

Mod Subjunctiv.

<i>Present și Viitor :</i>	<i>Să plouă, să plöie</i>	<i>Să ningă</i>
<i>Perfect :</i>	<i>Să fi plouat</i>	<i>Să fi nins</i>
<i>Mai-mult-decât-perf.:</i>	<i>Să fi fost plouat</i>	<i>Să fi fost nins</i>

Mod Optativ.

<i>Present și Viitor :</i>	<i>Ar ploăa, ploăa-r-ar</i>	<i>Ar ninge, Ninge-ar</i>
<i>Perfect :</i>	<i>Ar fi plouat</i>	<i>Ar fi nins</i>

Mod Presumptiv.

<i>Present :</i>	<i>Va fi ploăând</i>	<i>Va fi ningând</i>
<i>Perfect :</i>	<i>Va fi ploăat</i>	<i>Va fi nins</i>

Mod Oblic.

<i>Present:</i>	<i>Ar fi ploăând</i>	<i>Ar fi ningând</i>
<i>Perfect:</i>	<i>A fost ploăând</i>	<i>A fost ningând.</i>

Mod Infinitiv.

Present :	A ploăia	A ninge
Perfect :	A fi ploăiat	A fi nins

Mod Participial.

Present :	Ploăând	Ningënd
Perfect :	Ploăut, ploăuată	Nins, ninsă

Regule.— 1°. Sint câte-va verbe care arată o lucrare ce nu o face o persoană óre-care; am puté dice dar că acea lucrare se face ca de sine-și. Pe acele verbe, noi le numim *impersonale*.

2°. Verbele impersonale se întrebuintează mai totdeauna numai la a treia persoană din singular.

Teme.— 1°. Din bucata de citire alésă, vei sublinia tóte verbele impersonale.—2°. Vei conjuga pe caiet, verbele. «A tuna» și «A trăsni»

[L. II.]

100. REPETIRE GENERALĂ.

(Resumarea Gramaticii de peste an)

Exemple.—Dascălul nostru este, pentru noi, ca și un tată iubit, înțelept și bun. De la dinsul, cu dragoste am învățat noi toți un an întreg de șile. El ne-a ajutat să căpătăm tot felul de cunoștințe cu folos. El ne-a lămurit mințile despre nemărginita putere a lui Dumnezeu, despre felurite minuni ale naturii, despre drépta socotélă a unii bune viețuirii, despre țara și națiunea noastră, despre frumoasa noastră limbă românească, care acum, după învățăturile sale, o șcim rosti și o șcim scrie mai limpede și mai curată.—Dascălul nostru mereu numai spre bine ne-a povățuit. Este vre-unul dintre noi, școlarii, care ar îndrăzni să nu iubească, să nu cinștescă

pe dascălul nostru? Al cărui tată, a cărui mamă ar pute să impute dascălului nostru, vre-o părtinire, vre o nedreptate? El, de noi toți a îngrijit cu așa multă bună-voință, încât nimeni de dinsuși nici-odată nu s'a putut plânge. De aceia chiar, noi toți la sfârșitul anului, sintem totodată veseli și milniți: veseli, căci mereu am mulțumit pe dascălul nostru, și milniți, fiind-că de acum înainte ne vom despărți de dinsul. Toți am fost școlari silitori. Toți am învățat bine. Tutulor ne-a rămas în inimă numai dragoste, numai mulțumire și numai respect către bunul și iubitul nostru dascăl. Dumnezeu să 'l fie mulți ani cu sănătate, cu bine și cu noroc! Noi, chiar și de-am trăi sute și mii de ani, in-veci nu'l vom uita. Și 'ntr'a-devăr, dascălii, cum fu al nostru, purure aū fost, sint și vor fi intotdeauna călăuzele cele mai sigure ale copiilor și bine-făcătorii cei mai de frunte ai popórelor!

Regule. — 1°. Ce este *proposițiunea*?... — De câte feluri este *proposițiunea*, după *numărul părților*?... — Care sint *părțile* *proposițiunii simple*?... care sint ale *proposițiunii dezvoltate*?... — De câte feluri sint *proposițiunile*, după *înțeles*? — Ce este *acordul*?...

2°. Ce este *declinarea*?... — Care anume *părți de vorbire* se declină?... — Câte *declinări* am deosebit?... — Ce este *compararea*?... Care anume *părți de cuvintare* se compară?... — Ce este *conjugarea*?... Ce anume *părți de cuvintare* se conjugă?... — Câte *conjugări* am deosebit, după *terminarea verbelor* la modul *infinitiv*?... — Câte feluri de *verbe* sint, după *forma lor*?... — Care sint *verbele ajutătoare*?... La ce *ajută* ele?... — Care *verbe* se numesc *neregulate*?... — Care *părți de cuvintare* nu'și *schimbă forma* nici-o-dată?... — Câte *părți de cuvintare* sint cu totul?

3°. Ce regule trebuie să păzim la scrierea cuvintelor, a propozițiilor și a compunerilor?...

4°. Ce fel de compuneri cunoșceti?... Cum se face ori-ce compunere?

Teme. — 1°. Vei răspunde la toate întrebările de mai sus, fără de greșeli, aducându-ți aminte toate regulile învățate pînă acum.

2°. Răspunsurile, bine date la cele trei feluri de întrebări de mai sus, le vei scrie pe caietul cel bun de compuneri. Ele vor alcătui cunoștințele tale de Gramatică.

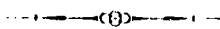
Deci Gramatica ne învață a potrivi bine:

1° sunetele și literile în cuvinte;

2° cuvintele, în propoziții, și

3° propozițiile în vorbire și în compuneri.

[L. III-IV]

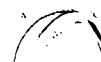
«Gramatica e meșteșug ce arată-alcătuire:

Și toți, printr'însa, pot afla veri-ce povățuire;

Ș'a scrie încă într'ales, cu regule-arătate,

Pe toți ea'nvață d'a le ști, fără greșelă, toate»

Poesie de Banul Ienăchiță Văcărescu. 1785.

TABLA MATERIILOR

TRIMESTRUL I.

	Pagina
1. Compunere și deprindere la copiat. <i>Grădina</i>	3
2. Propozițiunea cu părțile ei principale	4
3. Despărțirea vorbelor cu o consonantă între două vocale . (Deprinderi ortografice)	5
4. Propozițiunea desvoltată, cu atribut	6
5. Compunere. (Descriere): <i>Livedea</i>	7
6. Propozițiunea desvoltată, cu complinire	8
7. Despărțirea cuvintelor cu mai multe consonante alăturate . (Deprinderi ortografice)	9
8. Complinire directă și Complinire indirectă	10
9. Compunere. (Descriere): <i>Nucul</i>	11
10. Adverbele.	11
11. Trăsura-de-unire. (Deprinderi ortografice).	13
12. Adverbele, ca complinire	14
13. Compunere. (Comparațiune): <i>Prunele și Piersicile</i>	14
14. Apostroful. (Deprinderi ortografice).	16
15. Propozițiunile	17
16. Repetire lunară. (Deprinderi ortografice și de copiere, asu- pra poesii: <i>Sfârșit de Toamnă</i> , de V. Alecsandri)	18
17. Conjunțiunile. Semne de punctuare	18
18. Compunere. (Descriere): <i>Fluturele</i>	19
19. Literile <i>z</i> și <i>ș</i> . (Deprinderi ortografice)	20
20. Interjecțiunile. Semnul strigării	21
21. Repetire lunară. (Deprinderi de memorizare, de copiere și exerciții ortografice, asupra poesii: <i>Pluguștile</i> , de V. Alecsandri)	21
22. Substantive proprii și Substantive comune	22
23. Sunetul <i>ș</i> . (Deprinderi ortografice).	23
24. Adiective predicative și Adiective atributive	23
25. Compunere. (Descriere): <i>Ferul</i>	24
26. Pronumele personale	25
27. Sunetul <i>f</i> . (Deprinderi ortografice).	26
28. Compunere trimestrială (Model pentru cele trei lucrări anuale de Istorie: <i>Resumat al Istoriei Românilor</i> .)	27
29. Repetire trimestrială. (Resumat de Gramatică: <i>Propozițiunile</i> .)	28
30. Repetire trimestrială. (Deprinderi ortografice): <i>Miloș cel milos</i>	29
31. Repetire trimestrială. (Resumat de Gramatică: <i>Părțile cu- vintării</i>)	30

32. Compunere (Resumat de Fabulă): <i>Sórele și Vintul</i>	31
33. Cazuri	32
34. Silabele <i>ce</i> și <i>ci</i> , <i>che</i> și <i>chi</i> . (Deprinderi ortografice).	33
35. Terminările substantivelor	34
36. Declinarea	35
37. Silabele <i>ge</i> și <i>gi</i> , <i>ghe</i> și <i>ghi</i> . (Deprinderi ortografice).	37
38. Compunere (Epistolă): <i>O scrisóre de felicitare</i>	37
39. Declinarea substantivelor masculine, terminate cu o con- sunantă	39
40. Declinarea substantivelor masculine, terminate cu vocala <i>e</i>	40
41. Silabele <i>ște</i> și <i>ști</i> , <i>șce</i> și <i>șci</i> . (Deprinderi ortografice).	42
42. Declinarea substantivelor masculine, terminate cu vocala <i>u</i>	43
43. Declinarea substantivelor masculine, terminate, cu vocala <i>a</i>	44
44. Sunetul <i>ó</i> (<i>oa</i>). (Deprinderi ortografice).	46
45. Compunere. (Descriere). <i>Apa</i>	46
46. Declinarea unor substantive neutre sau ambigene	47
47. Declinarea altor substantive neutre	49
48. Declinarea încă altor substantive neutre	51
49. Declinarea substantivelor feminine, terminate cu <i>ă</i>	53
50. Declinarea substantivelor feminine, terminate cu <i>a</i> , <i>ea</i> și <i>i</i>	54
51. Sunetele <i>é</i> și <i>ea</i> . (Deprinderi ortografice).	56
52. Declinarea substantivelor feminine, terminate cu <i>e</i>	57
53. Declinarea substantivilor feminine, terminate cu <i>e</i> și <i>ă</i>	58
54. Declinarea numelor proprii.	60
55. Repetire lunară.(Deprinderi ortografice, la dictare și memo- rizare, asupra poezii, <i>Iérna</i> , de V. Alecsandri).	62
56. Compunere. (Descriere) <i>Termometrul</i>	63
57. Declinarea adjectivelor masculine	65
58. Declinarea adjectivelor temenine	65
59. Scrierea lui <i>é</i> , derivat din <i>e</i> . (Deprinderi ortografice).	66
60. Declinarea pronumelor personale	67
61. Declinarea pronumelor: <i>meú</i> , <i>téú</i> , <i>seú</i> , <i>nostru</i> , <i>vostru</i> , <i>lor</i>	69
62. Declinarea pronumelor: <i>cine</i> , <i>care</i> , <i>ce</i> și altele la fel	70
63. Scrierea lui <i>ă</i> , derivat din vocala <i>a</i> . (Deprinderi ortografice)	71
64. Declinarea pronumelor: <i>acést-acésta</i> , <i>acel-acea</i> și altele la fel	71
65. Scrierea lui <i>ă</i> , cu vocala statornică <i>ă</i> . (Deprinderi ortografice)	72
66. Declinarea numeralelor	72
67. Compunere (Narațiune. Parabolă): <i>Bétránii sárací, dar onesti</i>	74
68. Duplicarea consunantelor (Deprinderi ortografice).	76
69. Acordurile părților	77
70. Scrierea lui <i>i</i> , cu vocala statornică <i>i</i> . (Deprinderi ortografice).	78
71. Compararea adjectivelor	78
72. Compararea adverbelor	80
73. Scrierea lui <i>i</i> , derivat din <i>i</i> (Deprinderi ortografice).	80
74. Repetire trimestrială. (Resumat de Gramatică: <i>Declinarea și Compararea</i>)	81

	Pagini
75. Felul verbelor	82
76. Scrierea lui <i>ă</i> , cu vocala <i>a</i> . (Deprinderi ortografice)	82
77. Timpurile verbelor	83
78. Compunere. (Narațiune descriptivă): <i>O excursiune pe câmp</i> .	85
79. Modurile verbelor	86
80. Resumarea scrierii lui: <i>i, ă, o și e</i> . (Deprinderi ortografice): <i>Bărăganul</i>	88
81. Terminarea verbelor. Cele patru conjugări	89
82. Scrierea lui <i>ș</i> și <i>ț</i> , la sfârșitul cuvintelor. (Deprinderi ortografice).	90
83. Repetire lunară. (Deprinderi ortografice, asupra poezii <i>Flă- rea din grădină</i> , de Ienăchiță Văcărescu).	91
84. Compunere. (Descriere): <i>Grânce sau Cerealele</i>	91
85. Forma activă a verbelor: Timpul prezent.	93
86. Forma activă a verbelor: Timpul trecut	94
87. Forma activă a verbelor: Timpul imperfect.	95
88. Forma activă a verbelor: Timpul-mai-mult-decât-perfect	96
89. Timpul viitor al verbelor: <i>Examenu!</i>	97
90. Forma activă a verbelor: Timpurile viitorului.	98
91. Compunere. (Descriere): <i>Timpurile anului</i>	99
92. Forma pasivă a verbelor.	101
93. Scrierea lui <i>î</i> . (Deprinderi ortografice)	102
94. Forma reflexivă a verbelor	103
95. Conjugarea verbului <i>a fi</i>	105
96. Compunere. (Descriere geografică): <i>România</i>	106
97. Scrierea lui <i>â</i> , la mijlocul cuvintelor. (Deprinderi ortografice.)	108
98. Verbe neregulate	108
99. Verbe impersonale	112
100. Repetire generală: <i>Resumat al Gramaticii de peste ani</i>	113

